

Kvinner som kanaler for overføring av makt

- med religion som verktøy for makt og synlighet under
det Julio-Claudiske dynastiet.

Kristine Olsen Breines

Masteroppgave i historie

Universitetet i Oslo

Institutt for arkeologi, konservering og historie

2021 vår

© Kristine Olsen Breines

2021

Kvinner som kanaler for overføring av makt

Kristine Olsen Breines

<http://www.duo.uio.no>

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg organiseringen av arv innenfor det Julio-Claudiske dynastiet. Gjennom en rekke tiltak, stiger statusen til kvinnene i keiserfamilien til de høyder at den siste keiseren, Nero, like ofte ble hedret gjennom sin mors herkomst som sin fars. Augustus hadde selv ingen mannlige biologiske avkom, og på grunn av dette måtte alle som kom etter spore sin tilknytning til han gjennom kvinner. Dette er langt fra den typen status og omdømme en kvinne før keisertiden kunne kreve, med unntak av én spesifikk gruppe kvinner. Vestalinnene, prestinnene som tilber og vokter Vesta og hennes flamme, har alltid holdt en unik posisjon i det romerske samfunn på grunnlag av flammen de vokter. Denne flammen ble sett på som essensiell for Romerrikets overlevelse og velstand. Gjennom direkte og indirekte tilknytning til vestalinnene, og gjennom andre metoder, ser vi at disse kvinnene i seg selv overlevde i romernes minne som legitime kanaler for makt.

Forord

Denne oppgaven skulle vise seg å være det vanskeligste jeg har gjennomført, under to år med pandemi og personlige prøvelser. Likevel trykker jeg send, et år og seks uker senere enn min opprinnelige frist. Jeg hadde virkelig ikke fått det til uten all hjelpen jeg har fått de siste månedene. Jeg takker min veileder, Knut Ødegård, for alle tilbakemeldinger, tips, tålmodighet og veiledning på veien. Jeg ønsker også å takke Tina, min veileder på Bjørnholt VGS for all støtte, hjelp og oppmuntring de siste (snart) to årene. Videre ønsker jeg å takke Terese, Joy og Sunniva, for å ha jobbet med deres egne oppgaver eller artikler sammen med meg. For all støtte, mat og arbeidsro den siste uken av innspurten takker jeg mamma, Siv. Til slutt, takk for all moralsk støtte og oppmuntring fra familien min, venner, og kollegaer. Uten dere alle hadde jeg ikke fått det til.

Kristine

1 Innhold

1	Innhold.....	VII
2	Innledning, metode og teori.....	1
2.1	Tema og problemstilling.....	1
2.2	Underproblemstillinger.....	2
2.3	Historiografi.....	2
2.3.1	Kvinne- og kjønns historie i Antikkforskning.....	3
2.4	Utforming av oppgaven.....	7
3	Kilder.....	9
3.1	De litterære kildene.....	9
3.1.1	Cassius Dio.....	11
3.1.2	Suetonius.....	11
3.1.3	Tacitus.....	12
3.1.4	Ovid.....	14
3.1.5	Augustus.....	15
3.1.6	Ukjente primærkilder.....	16
3.1.7	Metode: Overordnet kildekritikk.....	17
3.2	Arkeologiske kilder.....	17
3.2.1	Topografi.....	18
3.2.2	Mynter.....	18
3.3	Oppsummering.....	18
4	Bakgrunn.....	20
4.1	Før keisertid.....	20
4.1.1	Kvinner før keisertid.....	20
4.1.2	Religion før keisertid.....	21
4.1.3	Oppsummering.....	33
4.2	Det første principatet.....	34
4.2.1	Augustus' religionspolitikk.....	34

4.2.2	Vestalinnene	40
4.2.3	Den Julio-Claudiske familien	42
4.2.4	Oppsummering	44
5	Kanaler for overføring av makt	47
5.1	Presentasjon av kildene	47
5.1.1	Cassius Dio	47
5.1.2	Suetonius	50
5.1.3	Tacitus	55
5.1.4	Ovid	60
5.1.5	Augustus	62
5.2	Diskusjon: Mangel på menn, for mange kvinner	64
5.2.1	Hvorfor	64
5.2.2	Hvordan	66
5.3	Konklusjon	70
6	Litteraturliste	73
7	Vedlegg 1	77
8	Vedlegg 2	78

2 Innledning, metode og teori

2.1 Tema og problemstilling

Det Julio-Claudiske dynastiet har av mange blitt fremstilt som et arvekongedømme som primært fungerte gjennom adopsjon. Denne beskrivelsen forutsetter at makten i all hovedsak overføres gjennom menn, og kun unntaksvis gjennom kvinner; dersom ingen gjenlevende mannlige arvinger finnes. For Julio-Claudierne fremstår dette likevel annerledes; Britannicus, Claudius' biologiske sønn velges bort til fordel for Nero, Agrippinas sønn fra et tidligere ekteskap, som dessuten er yngre enn Britannicus. Augustus reiser bygninger for å hedre sin kone, lar henne administrere egne ressurser, og adoptere henne og kaller henne Augusta etter han selv. Tiberius, Caligula og Claudius gir alle sine kvinnelige familiemedlemmer seter i sirkus sammen med vestalinnene, en kult som vokter Romerrikets husflamme – essensiell for Romerrikets eksistens og velferd. Den samme kulten som Augustus selv flyttet inn i sitt eget hus. En kunne jo se for seg at alle disse keiserne helt enkelt tenkte at deres familiemedlemmer fortjente disse rettighetene i kraft av at de elsket dem. Dette virker som en for enkel forklaring, som feier bort det faktum at de senere keiserne gikk lange veier for å bevise slektskap til Augustus. For de alle var det kun en vei – gjennom kvinnene.

Problemstillingen jeg i denne oppgaven skal forsøke å besvare er som følger:

Hvordan brukte keiserfamilien i det første århundre e.v.t. vestalinnene for å synliggjøre sine kvinnelige familiemedlemmer og hvorfor?

For å besvare denne problemstillingen kommer jeg til å sette søkelys på keiserenes strategi for å synliggjøre sine kvinnelige familiemedlemmer, og hvilke resultater dette ser ut til å ha hatt. Jeg kommer til å ha et særlig fokus på vestakulten, da kildegrunnet for at dette var en prominent tilknytning er stort. Vestalinnene okkuperte en helt unik posisjon i det Romerske samfunnet, med rettigheter og omdømme som ingen andre kvinner hadde – helt til disse ble kopiert til kvinnene i keiserfamilien, enten direkte eller indirekte.

2.2 Underproblemstillinger

- Augustus hadde ingen sønner, så han måtte skaffe seg arvinger gjennom sine kvinnelige slektninger.
  - o Kan dette være en av grunnene til at han trengte å gjøre dem synlige og «verdige» som individer og ikke bare som medlemmer av den Julio-Claudiske slekten gjennom assosiasjonen til vestalinnene?
  - o Tiberius' sønner og umiddelbare familie var alle døde innen det var på tide å gi fra seg tronen, Caligula hadde bare en datter og Claudius valgte sin adoptiv sønn Nero (som han også var grandonkel til) som etterfølger i stedet for sin egen sønn. Det Julio-Claudiske dynasti er kjent for å gå gjennom adopsjon for å finne tronfølgere, for noen var dette nødvendig, men for andre var dette tilsynelatende et bevisst valg. Dette skjedde som oftest innenfor keiserens egne slektstre, gjerne gjennom en kvinnelig slektning. Dette måtte kanskje legitimeres ovenfor folket, senatet og aristokratiet?
- Hvilke andre metoder enn gjennom religion (Vestalinne) ble brukt? Hvis noen?

2.3 Historiografi

Av det jeg vet er det ikke skrevet mye om den problemstillingen jeg ønsker å ta for meg. Wildfangs bok *Rome's Vestal Virgins*, som jeg kommer til å diskutere nedenfor, er ett av stedene jeg har sett dette gått inn på i noen større grad. Corbier går i sin artikkel, «Male power and legitimacy through women» inn på hvordan Augustus og hans etterkommere brukte kvinnene i familien sin for å legitimere arverekkefølgen. Milnor går i sin bok «Gender, Domesticity, and the Age of Augustus» inn på en lignende problematikk. Krista MacIver leverte i 2001 en masteravhandling i Master of Arts til McMaster University titulert «Empress and Goddess: Julio-Claudian Women in the Imperial Cult», der hun i ett av sine kapitler går noe inn i Livias assosiasjon til blant annet Vestalinnene og kulten for Bona Dea. På bakgrunn av dette ønsker jeg å utforske denne problemstillingen i enda større grad enn det som har blitt gjort tidligere.

2.3.1 Kvinne- og kjønns historie i Antikkforskning

I denne seksjonen ønsker jeg å gå dypere inn i hvordan en har forsket på kjønn i antikken tidligere ved å bevege meg innom et utvalg tekster som er relevante for min oppgave.

2.3.1.1 Pre-feministisk kvinneforskning

Roman Women: Their History and Habits av J.P.V.D. Balsdon (1962) var som han selv skriver det første store verk som har Romerske kvinner som hovedtema.¹ Boken er delt i to deler, «Historie» tar kronologisk for seg prominente kvinner og hendelser og «Vaner» som tar for seg spesifikke temaer, slik som giftemål og ekteskap, mindre respekterte kvinner, religiøse kvinner og dagligliv. Boken lener seg tungt på litterære kilder skrevet av Romerske menn. Han skriver dog at ingen tekster skrevet av kvinner har overlevd. Boken plasserer seg innenfor sosialhistorie, og presiserer selv at «historie er ikke eksklusivt historien om regjering. Det finnes en hel sosial historie om det Romerske folk, og historien om Romerske kvinner gjennom århundrene i alle de forskjellige lag av Romersk samfunn.»²

2.3.1.2 Herstory i antikkforskningen

«The Sexual Status of Vestal Virgins» av Mary Beard (1980) tar helt spesifikt for seg oppgaven å definere kultens seksuelle status som jomfruer med rettigheter tradisjonelt forbeholdt menn. Artikkelen er teoretisk tung, og bruker sosialantropologisk metode for å undersøke sin problemstilling. Dette er et tema som var mye omdiskutert på denne tiden,³ men artikkelen viste seg å være noe revolusjonerende på grunn av den nye innfallsvinkelen, og blir fortsatt hyppig referert til i dag. Beard baserer sin analyse på litterære tekster, og presiserer at hun vil ha en synkronisk tilnærming til materialet for å kunne si noe om helheten.⁴ I 1995 publiserte hun et satirisk svar til sin egen tekst med et kapittel i boken *Women in Antiquity: New Assessments* kalt «Re-reading (Vestal) Virginité» hvor hun kritiserer sin egen bastantheit og generalisering av kjønnsroller. I kritikken skriver hun også at metoden for utvalg av materiale hadde vært mangelfull ved at hun hadde lett etter akkurat den informasjonen hun ville ha og så ignorert konteksten

---

¹ J. P. V. D. Balsdon, *Roman women : their history and habits* (London: the Bodley Head, 1962). s. 11.

² Ibid. s. 13.

³ Mary Beard, «The Sexual Status of Vestal Virgins,» *The Journal of Roman Studies* 70(1980). s. 12.

⁴ Ibid.

det stod i, i tillegg til en mangel på kildekritikk. Et annet punkt for kritikk var at hadde unnlatt å se på andre samfunnsgrupper som kanskje ikke passer inn.⁵

Women and Politics in Ancient Rome av Richard Bauman (1992) tar for seg hvordan kvinners kanaler for offentlig deltagelse gradvis økte fra midt i det fjerde århundre f.v.t. til 68 e.v.t. Fra tittelen skulle man kanskje tro at boken bruker metodikken vi kjenner fra politisk historie, men den beholder «nedenfra og opp»-perspektivet vi kjenner fra sosial historie og kjønns historie, dette er selv om kildene som vi finner i bibliografien reflekterer et fokus på de høytstående kvinnene i samfunnet. Noe annet som tar oss vekk fra politisk historie er mangelen på definisjon av begrepet politikk og nøyaktig hva han egentlig ser etter, som kunne ha blitt introdusert ved hjelp av teoretisk rammeverk eller hypoteser.⁶

«Women and Gender relations in the Roman Empire» av Elanor Scott (1995) har som mål å åpne andre antikkforskeres øyne for bruken av arkeologi som en metode for å inkludere kvinner og kjønn i forskningslitteraturen i større grad. I innledningen skriver hun at arkeologien er blitt forvist til status som tjener, der den kunne passet bedre som motpol til de litterære tekstene. For å bevise dette går hun gjennom andre antikkforskeres tekster ved å kategorisere i hvor stor grad de hopper over eller ekskluderer kvinner fra historien de fremstiller, og beskriver hvilke perspektiver som kunne vært inkludert. Som skrevet om noen av de andre tekstene jeg tar for meg var det flere av dem som manglet et kritisk blikk på de litterære kildene, som ifølge Scott var svært vanlig. Denne artikkelen tar spesifikt for seg feministisk sosialteori, og argumenterer for bruken av dette i både historieskrivning og arkeologi.⁷

2.3.1.3 Post-feministisk kvinneforskning

Rome's Vestal Virgins: a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire av Robin Wildfang (2006) forsøker å plassere Vestalinnenenes rolle i det Romerske samfunnet. Selv om hovedfokuset er som tittelen sier, sen-republikken og det tidlige keiserriket, inneholder boken også en grundig gjennomgang av kultens

---

⁵ Mary Beard, «Re-Reading Vestal Virginity,» i *Women in Antiquity: New Assessments*, red. Richard; Levick Hawley, Barbara (New York: Routledge, 1995). s. 170.

⁶ Richard A. Bauman, *Women and politics in ancient Rome* (London: Routledge, 1992).

⁷ Elanor Scott, «Women and Gender in the Roman Empire,» *Theoretical Roman Archaeology Journal*, no. 1992 (1995).

opprinnelse, historie og funksjon før dette. Selv om det har blitt skrevet om Vestalinnene før, blir de i denne boken omtalt på en helt ny måte, med nye tolkninger av kildene som helt tydelig passer inn i *den språklige vending*.⁸ Det refereres ikke direkte til noen teoretiske retninger i boken, men ved nærmere ettersyn er det flere kjønnteorier til stede i bibliografien, slik som Foucault og en tekst om feministperspektiv i klassisk litteratur av Kathryn Gutzwiller fra en bok om kjønnet kunnskap: (En)gendering knowledge. Med tanke på dette vil jeg plassere denne boken innenfor religionshistorie, men med kjønn som kategori, noe det viker som at er den vanlige praksis i nyere tid.⁹

På mange måter speiler utviklingen innenfor kjønns- og minoritetshistorie utvalget av bøker jeg har valgt ut. Baumans bok fra 1992 kan sees som et unntak, siden noen av synspunktene som tas frem i boken kan virke noe ukritiske. På side 211, i det retrospektive kapittelet skriver han at «ved hver sving blir vi konfrontert med ekko fra fortiden, av senere utviklinger som var forklarlige og forståelige gjennom det som hadde skjedd før.»¹⁰ Dette tyder på et deterministisk historiesyn, noe som leder meg til å tenke at han har et marxistisk perspektiv, mer enn et kjønns- eller feministisk perspektiv. Den andre feministiske bølges slagord var «det personlige er politisk», noe som kan synes ha ledet mange av de antikke forskerne som skriver om kvinner i antikken på denne tiden til å utvikle teorien om at den makten kvinner hadde i antikken kom fra posisjonen de hadde gjennom hjemmet. Dette perspektivet virker fraværende i Baumans forklaring, derfor vil jeg plassere denne boken innenfor sosialhistorie.¹¹

Det er noen likheter mellom Bauman og Baldson, selv om det er 30 år mellom dem. Baumans bok er mer spesifikt rettet enn Baldsons bok, som går mer generelt til verks. Også han tar for seg en gradvis utvikling som noe som automatisk kom av hendelsene før, men med større fokus på utviklingene innenfor ekteskapet. Også Baldson skriver sin historie nedenfra og opp og vil passe best innenfor sosialhistorie, men mangler i

---

⁸ Gro Hagemann, «Kjønn i historien...» i *Kritisk kunnskapspraksis. Bidrag til feministisk vitenskapsteori*, red. A.T; Markussen Lotgerington, T (Oslo: Spartacus, 2000). s. 53.

⁹ Robin Lorsch Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire* (London: Routledge, 2006).

¹⁰ Oversatt fra Bauman, *Women and politics in ancient Rome.*, s. 211.

¹¹ Leidulf Melve, *Historie: Historieskrivning frå Antikken til i dag* (Oslo: Dreyers Forlag, 2010). s. 174 og 180.

enda større grad teoretisk tyngde. Som han selv sier er den i all hovedsak tenkt som almen underholdning.¹² Det største fellestrekket ligger innenfor helt ukritisk gjenfortelling av fremstillinger fra litterære kilder som for eksempel Plutark Tacitus og Plinius. På bakgrunn av nyere teorier vet vi mer om hvor mye vi kan stole på deres fremstilling av kvinner.¹³

Beard (1980) møter på lignende problematikk rundt sin bruk av kildene. Som hun selv sier i sin kritikk fra 1995, handlet dette om mangelen på perspektiv og at hun ganske ukritisk tok det historieskriverne skrev som sannhet. I tillegg til mangelfull metode beskriver hun også hvordan hun senere hadde innsett hun også utelukkende hadde plukket ut de mest spennende delene av deres historie, som stort sett involverte *incestum*.¹⁴ Hennes to tekster viser godt hvordan utviklingen innenfor kvinne- og kjønns historie utviklet seg fra 1980 til 1995, fra å være nesten utelukkende fokusert på kvinner under den andre feministiske bølge til å vende tilbake med et nyansert syn på kjønn og seksualitet i 1995.¹⁵ Scott nevner i sin artikkel at dersom man skal bruke tekster skrevet av antikke historieskivere må man også huske at disse opererte innenfor og gjennom sin samtids sosiale og ideologiske strukturer.¹⁶ Hennes tekst havner innenfor en annen kategori enn de andre tekstene fordi den argumenterer for en endring av praksis i historiefaget der de andre i større grad skriver en historisk gjennomgang av et tema. Der Baldson og Bauman i ulik grad argumenterer for at kvinners posisjon har endret seg over perioden, argumenterer Scott for at annet kildemateriale enn bare de litterære kildene som brukes nå. Hun skriver at arkeologiske bevis kan bidra med et annet synspunkt som ikke i like stor grad som de antikke historieskribentene er farget av datidens ideologier.¹⁷ I tekstens konklusjon tar den en politisk vending som avslører Scotts egentlige mål; å bruke fortiden til å endre nåtidens syn på kvinner.¹⁸

---

¹² Baldson, *Roman women : their history and habits*. s. 14.

¹³ Miriam T. Griffin, «Tacitus as a historian,» i *The Cambridge Companion to Tacitus*, red. A. J. Woodman (Cambridge: Cambridge University Press, 2009). s. 170.

¹⁴ Beard, «Re-Reading Vestal Virginité,» s. 172.

¹⁵ *Ibid.* s. 170. Her nevner hun også en annen kult bestående av eunukker som kledde seg i kvinneklær, som et eksempel på at seksualitet i Romerriket var mer nyansert enn det som ble fremstilt i hennes tekst fra 1980.

¹⁶ Scott, «Women and Gender in the Roman Empire,» s. 180-181.

¹⁷ *Ibid.* s. 187.

¹⁸ *Ibid.*

Wildfang på sin side refererer ikke til kjønn eller feminisme i sin bok i det hele tatt og behandler Vestalinnene som en naturlig og selvsagt del av det Romerske samfunn som ikke er nødvendig å begrunne. Man finner flere kjønnsteoretiske tekster i bokens bibliografi,¹⁹ men det kan tenkes at disse hovedsakelig er brukt under tolkingen av annen faglitteratur og de antikke kildene. Denne typen perspektiv blir beskrevet i Foxhall (2013) som en del av forskningen i en *post-feministisk* verden hvor kjønn burde være en naturlig del av et hvert historisk tema.²⁰ Foxhall skriver videre at ja, kvinner bør være en naturlig del, men det er også viktig å ikke ta det for gitt.²¹ Antikken blir fortsatt i dagens samfunn holdt opp som en modell for kjønnete ideer og dydige koner. Det er en sentral del av roten til de ideologiene vi sitter igjen med, og som fortsetter å påvirke oss den dag i dag.²² Scott tar også opp samfunnets tendens til å bruke antikken som ideologisk mål, og understreker antikke historikere og arkeologers plikt til å gi verden et mer nyansert og virkelighetsnært bilde av antikken.²³

2.4 Utforming av oppgaven

For å besvare denne problemstillingen trengs det en god del bakgrunnsinformasjon og redegjøring. For å legge til rette for dette kommer oppgaven til å ta for seg en rekke primærkilder, som introduseres sammen med metode i kapittel 3. Selve gjennomgangen av kildene kommer i kapittel 5.

Mellom disse behøves det noe bakgrunnsinformasjon, derfor er kapittel 4 et bakgrunnskapittel. Dette vil være delt i to. Først en utgreiing av grunnlaget vi ser at er til stede for kvinner og for religionen før keisertiden. En forståelse av hva som var vanlig for kvinner i perioden før principatet er viktig for å gi et godt sammenligningsgrunnlag når vi senere skal se på kvinnene i keiserfamilien. Romernes forståelse av det vi i dag identifiserer som religion er så vidt forskjellig fra vårt referansepunkt i vesten er det også nødvendig med en grundigere forståelse av dette før vi går videre til kildegrunnlaget og diskusjonen av problemstillingen. Deretter, i del to

---

¹⁹ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 144-155. Eks. Foucault og Gutzwiller.

²⁰ Lin Foxhall, *Studying gender in classical antiquity*, Key themes in ancient history (Cambridge: Cambridge University Press, 2013). s. 14.

²¹ Melve, *Historie: Historieskrivning frå Antikken til i dag*. s 236.

²² Foxhall, *Studying gender in classical antiquity*. s. 15.

²³ Scott, «Women and Gender in the Roman Empire,». s. 187.

av bakgrunnskapittelet kommer en gjennomgang av hvilke strukturer som ble endret, ført videre eller innført under Augustus innenfor maktgrunnlag, religion og hans egen familiestruktur.

Kapittel 5 som er der vi får informasjon fra primærkildene, vil også inneholde diskusjon av problemstillingen på grunnlag av kildegrunnlaget og den informasjonen som blir presentert i bakgrunnskapittelet. Hvilke forholdsregler vi har for tolkingen av kildene presenteres i kapittel 3, sammen med bakgrunnsinformasjonen vi har om disse kildene. Av kilder som skal brukes er det i all hovedsak litterære kilder av ulike sjanger; historieskriverne Cassius Dio, Suetonius og Tacitus; poeten Ovids tekst, *Fasti*; og Augustus' egen selvbiografi, *Res Gestae Divi Augusti*. Jeg har også forholdt meg til et kart for å hjelpe til med forståelsen av Romas topografi under Augustus, samt en mynt som hjelper til med å belyse problemstillingen.

3 Kilder

Her følger en gjennomgang av kildene som skal brukes til å belyse problemstillingen. Primærkildene faller inn i tre hovedkategorier; Litterære kilder, topografi og fysiske kilder. De litterære kildene består primært av de antikke historikernes skriftlige levninger, men oppgaven vil også ta for seg deler av verkene til poeten Ovid og Augustus' selvbiografi. Av topografiske kilder inngår den geografiske plasseringen til Vestalinnenenes hus og nærhet til andre viktige bygninger, samt Augustus' bolig. Gjenstandene som skal sees på inkluderer utvalgte mynter som ble produsert under Augustus, Tiberius og Claudius.

3.1 De litterære kildene

Av skriftlige primærkilder skal oppgaven i hovedsak forholde meg til historikerne Tacitus, Suetonius og Cassius Dio. Deler av verkene til poeten Ovid, og *Res Gestae Divi Augusti*, altså selvbiografien til keiser Augustus, som belyser områder som er relevante til problemstillingen kommer også til å brukes der dette blir aktuelt. Under følger først en gjennomgang hvordan kildene generelt skal leses, etterfulgt av en gjennomgang av hver enkelt forfatter og eventuelle spesielle hensyn som må tas.

Som gruppe er alle de antikke forfatterne vi har tekster fra velstående menn med en viss utdannelse. Allerede her kan vi altså begynne å stille spørsmål til troverdigheten deres når det kommer til fremstillingen av kvinner og andre sosiale lag enn de selv er deltagere i.²⁴ Dessuten kan vi også anta at deres status fører med seg et syn på omverdenen som ikke nødvendigvis representerer det den vanlige Romer kunne kjent seg igjen i. Dette er ikke et problem som er eksklusivt til forskning om Romerriket; de som har skrevet historiske tekster har per definisjon sannsynligvis hatt dårlige forutsetninger for å observere de utenfor sin egen krets eller klasse. Mye på grunn av interesse, men de har trolig også blitt holdt utenfor.²⁵ Det som kan gjøre denne problemstillingen mer utfordrende når det kommer til Romerriket og andre antikke

---

²⁴ Gunhild Vidén, *Women in Roman literature : attitudes of authors under the early Empire*, Studia Graeca et Latina Gothoburgensia (Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 1993); *ibid.* s. 9.

²⁵ Suzanne Dixon, *Reading Roman women : sources, genres and real life* (London: Duckworth, 2001); *ibid.* s. 21.

temaer, er mengden av kilder som har gått tapt sammenlignet med historiske perioder som er nærmere vår egen tid

Det er også en rekke sjangerspesifikke problemstillinger som må tas hensyn til. Suzanne Dixon skriver i sin bok at alle antikke litterære referanser til kvinner ofte baserer seg på menns fantasier og moralske utsagn om hva kvinner skal og ikke skal være, og sjeldent var basert på hvordan ting faktisk var.²⁶ Dette gjelder alle litterære kategorier, også historieskrivningen der hun skriver at kvinnene som ble skrevet om enten demonstrerte et generelt prinsipp eller ble brukt til å kaste lys på karakteren til en mann.²⁷

De antikke historieforfatterne brukte ofte stereotypier og oppskrifter for å beskrive menneskene og hendelsene det ble fortalt om for at det skulle være spennende å lese, og utelot ting som de syntes var uinteressant,²⁸ som også inkluderer detaljer om slike saktegående sosiale og økonomiske prosesser som vi i dag mener at står bak de fleste politiske forandringer.²⁹ Formålet med å skrive historie var at fremtidens mennesker skulle lære hvordan man skulle og ikke skulle oppføre seg gjennom eksempler på god og ond oppførsel.³⁰ Dette kommer antakeligvis på bekostning av sannferdig portrettering av mennesker, spesielt når det kommer til kvinner. Dette gjør det vanskeligere å vite hva en som moderne historiker kan stole på i disse tekstene.

Siden denne oppgaven forsøker å finne et kvinneperspektiv i disse kildene, må man også se på hvordan kvinner behandles i kildene. Bauman skriver i sin bok *Women in Politics* at romerne ikke likte at kvinner engasjerte seg politisk da dette viste mannlige karakteristikk. Dette vises, ifølge han, i alle kildene vi har.³¹ Dette ser man tydelig i hvordan ulike kvinner portretteres, og hvilke ord som brukes for å beskrive menn når de i forfatterens øyne opptrer som kvinner.

---

²⁶ Ibid. s. 16

²⁷ Ibid.

²⁸ Griffin, «Tacitus as a historian,»; ibid. s. 174.

²⁹ s. 23

³⁰ Griffin, «Tacitus as a historian,». s. 175.

³¹ Bauman, *Women and politics in ancient Rome*. s. 11.

3.1.1 Cassius Dio

Cassius Dio levde fra ca. 163 til 235 e.v.t.³², med andre ord over 100 år etter slutten på tidsrommet det fokuseres på i denne oppgaven. Verket hans er skrevet på gresk, og han var selv fra en høytstående familie fra Lilleasia, men var romersk borger. Under hans levetid holdt han embetsstillinger slik som preator, senator, konsul, prokonsul og *consul suffectus* i Afrika og legat.³³ Hans verk, *romersk historie* blir likevel beskrevet som en av de viktigste kildene om Augustus' regjeringstid fordi hans verk er det eneste som fremstår som komplett. Hans fokus reflekterer det en med hans status som senator er opptatt av, slik som konspirasjoner mot keiseren, uroligheter i Roma, lover som påvirker den sosiale orden, status og andre senatorer, hva keiserfamilien tar seg til og militære felttog. Han skriver dog ikke om ting han tar for gitt, slik som personlige nettverk og patron- klientforhold, og heller ikke om ting han ser som trivielle, slik som hvordan makt faktisk ble utøvd.³⁴ Dio hadde den fordel at han hadde tilgang til mye materiale å basere sine tekster på da han arbeidet med dem, kunne gitt et bedre overblikk over hendelsene og derfor en mer komplett historie. John Carter skriver at Dio også var en flittig bruker av oppdiktende taler, som ble lagt til for å inkludere sine egne meninger, slik som en tale gitt av Liva til Augustus i bok 55.14-21.³⁵ Vi kan altså fastslå at en burde være forsiktig med å godta alt som blir skrevet som sannhet. Det er likevel en stor del av verket hans som synes å være til å stole på, da det er basert på historiske tekster som ble skrevet før og han nok er like god som enhver historiker til å gjengi det han har lest.³⁶

3.1.2 Suetonius

Suetonius levde fra omtrent 69 til 122 e.v.t, og var ansatt i sekretariatet ved keiserpalasset.³⁷ Med andre ord et litt annerledes utgangspunkt for historieskrivning enn Cassius Dio. Dette kan nok ha påvirket hans avgjørelse om å fokusere mindre på historie og mer på å portrettere, og blir derfor ofte kalt en biograf heller enn historiker.

---

³² Cassius Dio, *The Roman History: The Reign of Augustus*, overs. Ian Scott-Kilvert (London: Penguin Books, 1987). s. I.

³³ «Cassius Dio», <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095553786>.

³⁴ John Carter, «Introduction,» i *The Roman History: The Reign of Augustus*, red. Betty Radice (London: Penguin Books, 1987). s. 23.

³⁵ Ibid. s. 25.

³⁶ Ibid.

³⁷ Andrew Wallace-Hadrill, *Suetonius: the scholar and his Caesars*, Classical life and letters (London: Duckworth, 1983). s. 7.

Som Andrew Wallace-Hadril skriver i sin bok, fungerer dette godt som et komplement til historieskriverne da det gir et litt mer nyansert bilde.³⁸ Suetonius var opptatt av å legge frem sladder og promiskuøs adferd, og han har nok derfor hatt et dårlig rykte som troverdig kilde.

I det siste har likevel flere historikere begynt å sette pris på Suetonius' beskrivelser, da han er tilsynelatende fri for den samme typen virkemidler for å skape en moraliserende historie slik som Dio er kjent for. Per-Bjarne Ravnå nevner også at han har flere kildehenvisninger enn de andre antikke forfatterne og at det derfor er sannsynlig at det vi kan lese er nøyaktige gjengivelser fra kildene han har brukt.³⁹ Dette er riktig nok særlig i delene om Augustus, det henvendes ikke like mye til offentlige dokumenter i de senere biografiene.

Siden Suetonius skriver biografier, og ikke har skrevet biografier om kvinner blir vi her nødt til å se på de kvinnene som nevnes i relasjon til de historiske aktørene han har valgt å skrive om. Vidén beskriver det slik som at han ikke inkluderer hendelser fordi de fant sted; men heller fordi de legger til noe essensielt i portretteringen av mannen han skriver om, og at beskrivelser av kvinner er behandlet på samme måte. Kvinner handler vanligvis ikke selv, men holder seg i bakgrunnen.⁴⁰ Derfor kan det argumenteres for at hans beskrivelser av kvinner reflekterer samfunnets holdninger, heller enn hans egne. Dette betyr ikke at vi kan anta at kvinnene faktisk var slik som de ble beskrevet, siden våre holdninger til kvinner ikke er de samme nå som da, vi må fortsatt tolke dem gjennom forfatterens samtids linser.

3.1.3 Tacitus

Tacitus på sin side levde mellom ca. 56 og 120 e.v.t, så han er noe nærmere i tid enn de andre forfatterne, med unntak av Suetonius som også levde på samme tidspunkt. I likhet med Dio var Tacitus også embetsmann, noe som kan være grunnen til begge disse velger å fokusere mer på politikk enn å portrettere mennesker. Det er generelt akseptert at Tacitus mente den fremste oppgaven historien stod ovenfor var å sørge for at dyder er

---

³⁸ Ibid. s. 9-10.

³⁹ Per-Bjarne Ravnå, «Makt og innflytelse i Den romerske republikk på Julius Caesars tid» (Universitetet i Bergen, 1999). s. 35.

⁴⁰ Vidén, *Women in Roman literature : attitudes of authors under the early Empire*. s. 67.

skrevet ned og at alle fremtidens mennesker styres vekk fra ondskap ved å lese om eksempler på onde gjerninger. Dette tolkes ut ifra en berømt passasje fra bok 3 av *Annales 3* som ofte er blitt tatt ut av kontekst slik som berømte passasjer ofte blir. For sammenligningens skyld, følger sitat på engelsk i dette tilfellet.

«My purpose is not to relate at length every motion, but only such as were conspicuous for excellence or notorious for infamy. This I regard as history's highest function, to let no worthy action be uncommemorated, and to hold out the reprobation of posterity as a terror to evil words and deeds» - Tac. Ann. 3.65.1

Forfatterne av boken begår her et eksperiment hvor noen punktum flyttes om på i den originale latinske teksten og kommer derved til en annen konklusjon om passasjens mening; at han her heller unnskylder seg selv for å dvele ved detaljer.⁴¹

«It has not been my practice to go through senatorial motions in detail except those conspicuous for honour or of notable shame (which I reckon to be a very great responsibility of annals), lest virtues be silenced and so that crooked words and deeds should, in the light of posterity and infamy, attract dread.»

Vi kan ikke være sikre på hvilken av oversettelsene som er nærmest Tacitus' synspunkt, men i bok 4 (3.1), unnskylder han seg også for å dvele ved detaljer som kanskje kan virke trivielle.⁴² Med dette kan vi se at Tacitus selv innrømmer at han kun velger å vise de delene av historien som han selv mener er viktige å belyse, og at, slik som ved lesningen av alle historiske fremstillinger, må vi være oppmerksomme på at det som skrives må sees i lys av historikerens egen samtid og egne interesser.

Tacitus ansees av historikere, klassisister og filologer som en av de mer troverdige kildene vi har tilgjengelig, men det er viktig å huske på at Tacitus utmerket seg først og fremst som retoriker og politiker,⁴³ og at han derfor velger å uttrykke seg på en innviklet

---

⁴¹ C. S. Kraus og A. J. Woodman, *Latin historians*, red. A. J. Woodman, vol. no. 27, Greece & Rome (trykt utg.) (Oxford: Oxford University Press, 1997). s. 109.

⁴² Ibid. s. 109-110.

⁴³ Martin Goodman, *The Roman world, 44 BC-AD 180*, red. Jane Sherwood, Routledge history of the ancient world (London: Routledge, 1997). s. 29-30

og tvetydig måte.⁴⁴ I tillegg, slik som med alle litterære kilder fra antikken, må man huske på at det gjerne er et stort vindu med tid hvor tekstene har vært glemt eller gjemt bort uten at man egentlig vet hva teksten kan ha vært gjennom. Tacitus' tekster ble ved kristendommens inntog upopulær og derfor glemt helt frem til renessansen da alt man hadde var et tysk manuskript fra 1000-tallet.⁴⁵ Det er derfor deler av Tacitus' verk som mangler, i tillegg så kan små forandringer og usikkerheter rundt bokstaver eller tegnsetting, slik vi ser i eksperimentet til Kraus, forandre store deler av tekstens oversettelse og mening. Derfor vil det være viktig å se på flere oversettelser når man jobber med slike tekster.

Siden Tacitus har vært og er såpass populær i forskningsmiljøet, har det også blitt diskutert i flere omganger hvordan han behandler kvinnene i sine tekster. Det er derfor også stor variasjon i hvorvidt forskere aksepterer Tacitus' beskrivelse av kvinner. Dette rangerer fra total aksept av hans beskrivelser til argumenter for at han er «misogynist», og at hans beskrivelser bør analyseres før de tas i bruk i forskning. Vidén observerer at Tacitus sjeldent nevner kvinner uten å kommentere hennes moral eller væremåte, og at hun da sjeldent opptrer alene eller som en aktør, men for å reflektere en mann.⁴⁶ Hun understreker at dette ikke nødvendigvis betyr at detaljene i er feil.⁴⁷ Man bør altså utvise forsiktighet også ved å stole på beskrivelsene rundt karakter og moral, samt også å se beskrivelsene i sammenheng med de andre personene kvinnene portretteres sammen med.

3.1.4 Ovid

Ovid på sin side skrev poesi og levde fra omtrent 43 f.v.t. til 18 e.v.t, altså hovedsakelig under Augustus' regjeringstid. Ovid skrev flere forskjellige verk, deriblant *Metamorphoses* om gudene og mytologi, *Ars Amatoria* om hvordan man skulle lykkes i kjærligheten og mange andre temaer. I denne oppgaven er det *Fasti* som er relevant, da denne handler om ritualkalenderen. Med *Fasti* var det Ovids intensjon å berike den Romerske kalenderen med myter og forhistorie i tillegg til, ifølge Fantham, å blidgjøre

---

⁴⁴ A. J. Woodman, *Tacitus reviewed* (Oxford: Clarendon Press, 1998). s. 32.

⁴⁵ Ronald Mellor, *Tacitus' Annals*, Oxford approaches to classical literature (Oxford: Oxford University Press, 2011). s. 197.

⁴⁶ Vidén, *Women in Roman literature : attitudes of authors under the early Empire*. s. 14.

⁴⁷ Ibid. s. 64.

keiser Augustus ved å legge til keiserrelaterte datoer i kalenderen.⁴⁸ På bakgrunn av både sjanger og Ovids motiv for å skrive teksten må vi altså utvise forsiktighet under tolkingen av tekstene. Wildfang understreker at Ovid er kjent for å dikte opp historier for å berike poenget han prøver å komme frem til eller som et poetisk motiv.⁴⁹ Det kan med andre ord være en god taktikk å se om den samme hendelsen blir beskrevet i andre kilder før en velger å stole på det Ovid skriver. Dette gjelder dog i noen grad alle litterære kildene, da til og med historikerne holder seg mer til sjangertrekk enn sannferdighet som generell regel.

3.1.5 Augustus

I denne oppgaven vil også deler av Augustus' egen selvbiografi, *Res Gestae Divi Augusti* være relevant for å belyse problemstillingen. RGDI ble distribuert og publisert over store deler av det romerske imperiet ved at den ble risset inn på latin eller gresk, noen steder begge deler, på veggene på templer, på bronseplater eller på monumentale inngangsporter. Originalinnskriften var plassert foran Augustus' mausoleum i Roma. Eksemplarene som gjenstår i dag er tre kopier fra provinsen Galatia i Asia Minor, dagens Tyrkia. Den mest komplette og viktigste i dag er fra Ankyra, skrevet på både gresk og latin.⁵⁰ Alison Cooley foreslår at disse alle ble brukt ved keiserkulten.⁵¹

En slik tekst må i likhet med de andre sees i sammenheng med de andre tekstene. Av primærkilder fra denne perioden er det av historikerne kun Suetonius og Cassius Dio som skriver om Augustus' regjeringstid – Tacitus begynner sin *Annales* ved Augustus' død. Dio levde såpass lenge etter Augustus at man blir nødt til å ta i betraktning tendensen i det tredje århundre til å portrettere Augustus som en perfekt hersker.⁵² Her vil det også være nyttig å ta opp motivet forfatteren har for å skrive og å publisere en

---

⁴⁸ Elaine Fantham, «Women's participation in Roman cult,» i *Ovid's Fasti: Historical Readings at its Bimillennium*, red. Geraldine Herbert-Brown (Oxford: Oxford University Press, 2002). s. 24.

⁴⁹ Wildfang, *Rome's Vestal virgins: a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 2.

⁵⁰ Hilde Brendeford Andreassen, «Introduksjon,» i *Den guddommelige Augustus' bragder, Kanon: antikkens litteratur på norsk* (Oslo: Gyldendal, 2020).

⁵¹ Alison E. Cooley, «Introduction,» i *Res gestae divi Augusti: text, translation and commentary*, red. Alison E. Cooley (Cambridge: Cambridge University Press, 2009). s. 7.

⁵² *Ibid.* s. 2.

selvbiografi, og hvordan det påvirker hvordan en må tolke innholdet. Som Cooley sier introduksjonen til selvbiografien:

«Comparison with other inscriptions, coins, poetry and art and architecture reveal how key themes upon which Augustus focuses in his retrospective on his whole career, the things for which he wished to be remembered, are strikingly present in a variety of contemporary literary, material, and visual data. This is not to imply that we can detect the workings of Augustan 'propaganda', but rather the development of a 'new visual language' and of an official set of expressions.»⁵³

På bakgrunn av dette kan vi anta at informasjonen vi får stort sett er sannferdig, men at vi kanskje ikke får presentert hele bildet. Etersom de aller fleste andre kilder følger samme eksempel er det nok lite sannsynlig at man finner det som skulle mangle noe annet sted heller. Derved må man akseptere at man må gjøre det man kan med de kildene man har.

3.1.6 Ukjente primærkilder

Som allerede beskrevet over er det en rekke hensyn som må tas når man ser på disse kildene. Alle forholder seg på sin egen måte til sjangertrekk som ofte vektlegges mer enn sannferdighet, i tillegg til at de aller færreste av dem levde under perioden som skrives om i denne oppgaven og har derfor igjen brukt andre kilder som ikke er tilgjengelige for oss i dag for å belyse denne perioden. Det er også slik at det var uvanlig å skrive ned hvilke kilder de brukte, derfor blir det enda vanskeligere å etterprøve. Det er mye som går igjen i de forskjellige kildene, men det betyr ikke nødvendigvis at det som gjentas i flest kilder er sant, men heller at de kan ha brukt den samme kilden. Det antas av noen forskere at flere av de antikke forfatterne brukte noe av det samme kildegrunnlaget da de skrev sine historier.⁵⁴ Dette blir mer og mer sannsynlig jo lengre fra hendelsene det er snakk om de levde.

---

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ronald Martin, *Tacitus* (Berkeley, Calif: University of California Press, 1981). s. 204.

Kraus og Woodman understreker i din bok at de antikke historikerne ikke var forskere, og at det er sannsynlig at de i all hovedsak forholdt seg til Romerrikets kollektive minne om fortiden, og der de manglet informasjon konsulterte «antikvariske» dokumenter. De skriver også at det var viden kjent, som understreket av Cicero og Livius, at antikvarisk forskning på denne tiden bestod av mye forvrengning og fri diktning. Begge kildegruppene de kan ha brukt blir derfor problematiske, fordi vi kan anta at det kollektive minnet ikke er fritt fra ideologisk påvirkning.⁵⁵

3.1.7 Metode: Overordnet kildekritikk

Oppgaven vil basere seg i stor grad på tradisjonell kildekritikk, altså å tolke med et grunnlag i en forståelse av kildenes kontekst og deres funksjon i en litterær kontekst. Som Beard skriver i sin andre tekst om Vestalinnene, er det viktig å se informasjonen du finner i kontekst. Det er stor forskjell på resultatene du får ved å drive «utgravning», og å «lese» tekstene når man forsker på Vestalinnene. Man kan ikke se på bi-setningene om uten å tenke på hvorfor, til hvem og hvordan det ble skrevet om dem.⁵⁶ Som nevnt i historiografi-delen, vet vi at de antikke historieskribentene må leses som at de hadde et mål med sin historie, ofte å lære dem som skulle lese den om moral. Derfor må en være kritisk når man leser disse kildene. På grunn av Tacitus' posisjon i fagmiljøet finner vi mest litteratur som omhandler han og hans litterære stil. Det betyr derimot ikke at de forholdsreglene som det står skrevet om i seksjonen som omhandler han kun skal brukes i samhandling med hans verk. Med dette menes det behovet for å konsultere flere oversettelser på grunn av usikkerheter rundt tegnsetting og bokstaver, i tillegg til at noen latinske eller greske ord har flere mulige oversettelser og betydninger.

3.2 Arkeologiske kilder

Av arkeologiske kilder menes her alle gjenstander og steder som skal brukes for å belyse problemstillingen. Disse består av plasseringen av templer og palass, og mynter. Bygninger og deres plassering er ikke noe som skal brukes i en stor grad, men det er likevel verdt å nevne da dette kan brukes til å belyse problemstillingen ved å vise fysiske bevis på endringer.

---

⁵⁵ Kraus og Woodman, *Latin historians*, no. 27. s. 4-5.

⁵⁶ Beard, «Re-Reading Vestal Virginit», s. 172.

3.2.1 Topografi

Kartet jeg har forholdt meg til for Romas topografi er hentet fra «Digital Augustean Rome», et prosjekt styrt av Dr. David Gilman Romano.⁵⁷ Kartet skal gjenspeile hvordan Roma skal ha sett ut i 14 e.v.t. Av relevante plasseringer er Ades Vestae (129), Domus Augustus (204) og Porticus Liviae (329). Selve kartet kommer jeg ikke til å referere til i oppgaven, men jeg har syntes det var nyttig å få en visuell fremstilling av byens oppbygning.

3.2.2 Mynter

Det er spesielt en mynt det er relevant å ha med i oppgaven. Dette er en mynt gitt ut mellom 22 og 23 e.v.t. under Tiberius (se vedlegg 2). Informasjon om denne er hentet fra British Museum.⁵⁸ For tolking av mynten har hatt hjelp av sekundærlitteraturen, da min kjennskap til arkeologi er begrenset. Mynten har likevel enkelt gjenkjennelig tekst; «IVLLAE AVGVST», blir oversatt til Livia Augusta. Mynten ble gitt ut for å feire Livias bedring fra langvarig sykdom,⁵⁹ og avbilder henne i en vogn som blir identifisert som *carpentum*.

3.3 Oppsummering

Som vi har sett har vi et begrenset kildegrunnlag for å belyse oppgaven, men jeg skal likevel forsøke å bruke tilgjengelig materiale for å svare på min problemstilling. Av hensyn som må tas ved tolkningen er de skriftlige kildene mest kravstore. Under hver forfatter har jeg gjerne nevnt ulike forhold, eksempelvis at Tacitus må tolkes forsiktig på grunn av varierende oversettelser av tegnsetting, men dette er selvsagt noe alle de skriftlige kildene er gjenstand for. Forfatterne hadde også ulik grad av nærhet i tid til hendelsene de beskriver. De ulike tidsrommene mellom skaper mer usikkerhet rundt sannferdigheten til verkene.

Det samme gjelder forfatternes motivasjon for å skrive verket. Det er oss ikke bekjent at noen av forfatternes motivasjon utelukkende bestod i å skrive sannferdige beretninger av hva som hadde skjedd, slik som vi i dag tenker er naturlig, spesielt for historieskribenter. Forfatterne hadde ulik motivasjon, som enten kan gjøre dem mer

---

⁵⁷ Dr. David Gilman Romano, «Digital Augustean Rome», red. (2013).

⁵⁸ «R.6349», https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-6349.

⁵⁹

eller mindre egnet til å belyse problemstillingen. Ovid, for eksempel hadde både som motivasjon å avbilde religionsåret med alle myter som hørte til, og å gi Augustus respekt (som Wideman også nevner, så kan Ovid og så leses ironisk og humoristisk, så en viss grad av skjønn må vises også på dette punkt).⁶⁰ Tacitus og de andre historieskriverne på sin side hadde hovedsakelig som motivasjon å underholde og å lære bort moral, og Augustus' *res gestae* fremstår i aller høyeste grad som propaganda. Likevel baserer problemstillingen seg i høyere grad på intensjonen og motivasjonen bak valgene som ble tatt av keiserne, og i mindre grad hendelsenes gang. Derfor er det ikke like relevant i hvert tilfelle hva som er sant og ikke.

---

⁶⁰ Publius Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*, red. Anne Wiseman og Peter Wiseman (Oxford: Oxford University Press, 2011). s. xxiii.

4 Bakgrunn

4.1 Før keisertid

4.1.1 Kvinner før keisertid

Blant de antikke historikerne, spesielt de romerske, var det lite tradisjon for å skrive om kvinner på en generell basis. Det som ble skrevet var stort sett det som omhandlet enkelte, gjerne velstående kvinner. Likevel, som Balsdon skriver, var emnet av noe interesse for grekere som skrev om Romerriket. Mer spesifikt på hvilke særegne måter romerske kvinner skilte seg fra greske kvinner.⁶¹

Å være kvinne under den romerske antikken er noe en kvinne i dag kun til en viss grad kan kjenne seg igjen i. Deler er velkjente; ekteskap, familie og hjem, men institusjonene som former et liv er likevel fundamentalt ulike det vi kjenner fra dagens samfunn.⁶²

D'Ambra skisserer i introduksjonen til sin bok om romerske kvinner hvordan grunnleggesmyten former romernes syn på kvinner; Romulus skal ha invitert sabinerne til en festival, og skal deretter ha kidnappet kvinnene deres for at de skulle bli konene til de romerske mennene. Han adresserte dem i en tale, og ba dem legge til side sinnet, og i stedet gi hjertene sine til mannen hun hadde blitt plassert med. Senere skal fedrene og brødrene til kvinnene ha kommet for å få dem tilbake, men kvinnene stilte seg mellom og sa de ønsket å bli.⁶³ Dette skal ha vært reflektert tilbake på samfunnet på en rekke måter; en far vokter over døtrene sine frem til de giftet seg med en eldre mann, og først da hadde de verdighet og en stemme som kunne høres; dette speiles også i tankene rundt erobring. Romerne erobret kvinnene på lik linje som de erobret landområder og innlemmet de inn i samfunnet. Enda tidligere skal det også ha vært tradisjon for å faktisk kidnappe kvinnen man ønsket å gifte seg med.⁶⁴

Kjønn var en del av det hierarkiske systemet i Roma. Kvinner var plassert på lik linje med svake, unge, ikke-romere, ville dyr, og alle som trengte en sterk, styrende hånd fra romersk maskulin autoritet. En kvinne var med andre ord alltid styrt av en mann, da hennes naturlige drifter og behov ble sett på som for dyriske og ustyrlige til at hun

---

⁶¹ Balsdon, *Roman women : their history and habits*. s. 13-14.

⁶² Eve D'Ambra, *Roman women*, Cambridge introduction to Roman civilization (Cambridge: Cambridge University Press, 2007). s. 2.

⁶³ Ibid. s. 9-10.

⁶⁴ Ibid.

skulle klare å styre seg selv. Dette gjeldt spesielt unge jenter som var i puberteten. Siden jentene var unge, og giftet seg med menn som ofte var mellom åtte og ti år eldre enn seg selv, kunne hun oppleve at både faren og ektemannen døde før henne. I slike tilfeller kunne en kvinne oppnå økonomisk autonomi. Dette var også i tilfeller hvor verger ble oppført etter farens død, disse stod sjeldent i veien, ifølge D'Ambra.⁶⁵ I lengre perioder preget av krig og ustabilitet, da flere menn døde, måtte eldre kvinner automatisk ta vare på seg selv. I slike perioder utviklet de systemer for å utøve autoritet innenfor familier og samfunn. Deltagelse under visse ritualer var et annet verktøy som kunne gi en viss grad av synlighet og sosial valuta. Kvinner som ble anerkjent som autoritative i samfunnet ble ofte omtalt og avbildet med maskuline kvaliteter og trekk. Dette demonstrerte at noen utvalgte, eksepsjonelle kvinner kunne oppnå det maskuline ideal med sin disiplin, verdighet og høysinn. En slik kvinne ble definert som en symbolsk mann i ære. Dette var så klart dersom hun ikke viste noen seksuell dominans i tillegg, dette ble ofte karikert som latterlig og ekkelt i komedier.⁶⁶

Dette var likevel ikke helt universelt, da den mest avgjørende faktoren som la grunnlaget for en kvinnes liv var sosial status. Dette kom igjen an på hennes fars eller ektemanns status dersom hun ikke var slave. Dersom hun var slave, kom det an på eierens status. Keiserens ypperste slaver kunne oppnå både rikdom og status, men for andre kom det an på om en arbeidet for eksempel i hjem eller i agrikultur.⁶⁷ Kvinner født inn i eliten hadde en offentlig rolle sammen med mannen sin under offentlige anledninger, og alene dersom de administrerte eller deltok i en kult. Siden de var så fremtredende, måtte de også ha feilfritt omdømme.⁶⁸

4.1.2 Religion før keisertid

For å forstå Vestalinnenenes posisjon i det Romerske samfunnet må vi også forstå Romernes forhold til Religion, da dette er ganske langt fra dagens situasjon slik som vi kjenner det fra de monoteistiske religionene som har dominert vår del av verden etter antikken. Det handlet ikke kun om *tro*, slik som religion i større grad gjør i de vestlige samfunn i dag, men en dagligdags rutine og drivkraft bak alt som skjedde, å tilbe

---

⁶⁵ Ibid. s. 12

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid. s. 16.

⁶⁸ Ibid. s. 17.

gjennom forskjellige kulturer for de forskjellige guddommene som tok for seg forskjellige deler av samfunnet, livet og verden. I ordet kult, *cultus*, menes det å kultivere, og så og dyrke, å ta vare på og ære for å unngå gudenes vrede samtidig som at gudene tok vare på dem. Dette var en slags kontrakt som konstant måtte ivaretas gjennom ofringer og bønn⁶⁹.

Dette var en religion uten åpenbaring, dogmer og ortodoksi som var sentrert rundt ortopraksi, eller korrekt utøvelse av ritualer. Ritualistisk og tradisjonistisk religion, men dette hindret den ikke fra å være åpen for nye elementer, som guder og borgere, fordi dette var en viktig del av det romerske samfunnet.⁷⁰ Det eneste John Scheid i sin bok mener kan beskrives som et dogme er plikten til å overholde ritual. Sett bort i fra dette var folk frie til å se for seg gudene, religion og verden slik de selv ville.

Uttrykkelsen av tro var helt adskilt fra religiøs praksis. Det fantes ingen initiasjon eller lære som man måtte sette seg inn i for vanlige mennesker, slik som med mange religioner vi kjenner til i dag. Det ble forventet at en deltok, og en ble tildelt religiøse plikter fra fødsel, adopsjon, frigjøring (fra slavestatus) eller fra en ble tildelt romersk statsborgerskap. Disse pliktene var altså tilknyttet sosial status, og ikke en personlig, spirituell avgjørelse. Med andre ord en sosial religion, knyttet til samfunnet, ikke til individet. Den involverte kun individer i den grad de medlemmer av et samfunn.⁷¹

Det bør presiseres at det ikke fantes noen entydig «romersk religion», men heller en serie med romerske religioner, like som det fantes sosiale grupper: by, legion, grupper innad i legion, *apparitores* (grupper av statlige ansatte), forretningsmenn, bydelere, familier og så videre. Religion hadde ingen spesifikk moralsk kode. Den etiske koden som styrte religion, var den samme som styrte over alle andre «ikke-religiøse» sosiale relasjoner. Målet for religionen var den jordiske velværen til gruppen og til samfunnet, ikke individuell frelse eller for sjelen i etterlivet. Gudene kunne hjelpe individer, men primært som medlemmer av samfunnet og sekundært som enkeltmennesker.⁷²

---

⁶⁹ Valerie M. Warrior, *Roman religion : a sourcebook* (Newburyport, Mass: Focus Publishing, 2002). s. 4.

⁷⁰ John Scheid, *An introduction to Roman religion*, La religion des Romains (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2003). s. 18

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid. s. 19.

Også bruken av ordet religion kan ifølge Gradel diskuteres. Mye av vestens forståelse av romersk religion er farget av kristendommen og en tanke om at det er et skille mellom det som er politisk og det som er religiøst eller spiritielt.⁷³ Gradel understreker i introduksjonen til sin, ifølge Wardle, provokative og kontroversielle⁷⁴ bok at skillet mellom guder og mennesker handlet mer om hvilken art man var en del av og hvorvidt man var en enhet som bodde på jorden (*terrestrial*) eller ikke (ordet *celestial* brukes her, men oversettelsen *himmelsk* bærer med seg denotasjoner som ikke passer i denne sammenhengen). Selve konseptet rundt å være religiøs i antikken (eller utenfor kristendommens ideologiske rammer) er ikke en egen kategori som kan separeres eller studeres i separasjon fra andre deler av romerske liv, være seg politisk eller hverdagslig. Hvorvidt man ofret til for eksempel Jupiter eller ikke kom an på om Jupiter var relevant til det du ønsket å oppnå med det gitte ritualet. Gradel sammenligner dette i større grad med noe som kan ligne et patron-klient forhold som handlet om rang, som mellom for eksempel en slave og herren i huset.⁷⁵

Religion var altså en innbakt og selvsagt del av det romerske samfunn, og som romersk borger var det da din plikt å delta for å bevare samfunnets velvære. En viktig komponent å utbrodere er den romerske kalenderen. Den var delt inn i spesifikke dager som var tildelt gudene, *nefasti*, og dager som var tildelt mennesker, altså juridisk, militært, politisk, kommersielt arbeid og jobb, *fasti*. Det var også dager som var kombinerte, der noen timer var tildelt gudene og noen menneskene, *intercisi*. Balansen mellom disse dagene var variabel, Saturnalia ble for eksempel i en periode feiret i syv dager, men ble redusert til tre under Augustus og opp igjen til fem fra og med Claudius.⁷⁶

4.1.2.1 Presteskap

Den romerske religionen bestod av flere forskjellige kulturer og religiøse autoriteter. Lederen av statskulten og den fremste religiøse autoriteten innenfor den romerske stat

---

⁷³ Ittai Gradel, *Emperor worship and Roman religion*, Oxford classical monographs (Oxford: Clarendon Press, 2002). s. 1-26.

⁷⁴ David Wardle, «On the divinity of the Roman emperor once more Emperor Worship and Roman Religion, Ittai Gradel : book review,» *Scholia : Natal studies in classical antiquity* 13, no. 1 (2004).

⁷⁵ Gradel, *Emperor worship and Roman religion*. s. 4-6.

⁷⁶ Scheid, *An introduction to Roman religion*. s. 46-47.

var *Pontifex Maximus*, som kan oversettes til Yppersteprest.⁷⁷ Han var lederen av Pontifikalkollegiet, som bestod av *pontiffer*, *flaminer*, i tillegg til *rex sacrorum* og Vestalinnene.⁷⁸ Pontifex Maximus var et embete der man frem til keisertid ble valgt til direkte av folket på livstid⁷⁹, og som kunne kombineres med et magistratsembete. Hovedansvaret var å administrere *jus divinum*, som kan oversettes til *guddommelig lov*, sammen med kollegiet. Dette inkluderte, men var ikke begrenset til; regulering av seremonier; konsekkrering av templer, hellige steder og gjenstander; overblikk over kalenderen; tilsyn over *confarreato*, et tradisjonelt ekteskapsritual for patrisiere; og administrasjon av adopsjon og testamentert arverekkefølge.⁸⁰

Pontifikalkollegiets oppgaver bestod i å være rådgivere for magistratene, Senatet og de andre prestelige kollegiene omkring den tradisjonelle religionen og hellig lov. De kunne også gi råd til individer der det muligens kunne være konflikt mellom private ritualer og offentlig hellig lov. Under ansvarsområdene deres hadde de også kalenderen, på denne måten hadde de også stor kontroll over juridisk arbeid.⁸¹ I følge Scheid var alle pontiffene patrisiere, men i 300 f.v.t var det fem patrisiere og fire plebeiere.⁸² Det er uklart i hvor stor grad dette fortsatte. De andre medlemmene av kollegiet hadde i tillegg andre oppgaver. *Rex sacrorum*, kongen av hellige ritualer var sammen med konen sin, *regina sacrorum*, ansvarlig for en rekke ritualer man tror dateres tilbake til kongetiden. De femten *flaminene* (tre av dem var patrisiere og be tiltalt som 'major') hadde som hovedoppgave å feire ritualer. Senere, under Caesar, Augustus og andre guddommeliggjorte keiserne var også *flaminene* som var tilknyttet deres kult inkludert i pontiffalkollegiet.⁸³

Av andre kollegier har vi *augurkollegiet*, *decemviri*, og til slutt *tresviri epulonum*, som ble lagt til i 196 f.v.t. Antall medlemmer i disse kollegiene skal ha økt gradvis frem til Augustus kom til makten. *Augurkollegiet* hadde ansvar for lover som *auspicer*, altså tegn, for eksempel fra fuglenes sang eller flygemønster, og innsettelse. De hadde også

---

⁷⁷ Tone; Iddeng Steen, Jon Wikene, «Pontifex maximus,» i *Store norske leksikon*, red. (2018).

⁷⁸ Scheid, *An introduction to Roman religion*. s. 134.

⁷⁹ Ibid. s. 141.

⁸⁰ «Pontifex,» i *Britannica Academic*, red. (2020).

⁸¹ Scheid, *An introduction to Roman religion*. s. 133.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

andre ritualer rundt spådom og andre offer. *Decemviri* var ansvarlige for å vokte, tolke og noen ganger hvordan man handlet etter *de sibyllinske bøkene*. De hadde også andre offentlige ritualer, som ikke trengte å være anbefalt av det sibyllinske oraklet. *Tresviri epulonum* fungerte som avlastere for pontiffene da de organiserte banketter for Kapitoltriaden og lekene.⁸⁴ Under keisertiden økte ikke mengden medlemmer i de enkelte kollegiene, men keiserne opprettet stadig vekk nye presteskap, så mengden offentlige prester økte likevel.⁸⁵

Scheid understreker at alle borgere kan sees på som prester, i det at de var overhoder i familiene sine, og derfor også religiøse overhoder for kulten i hans husstand. Likeså, alle som hadde statlige magistrat eller autoritet i samfunnet på hvilket som helst nivå hadde også ansvar for den religiøse kulten i de samfunnene de hadde et statlig ansvar for.⁸⁶ Gordon skriver at denne distinksjonen mellom statlig magistrat og presteskap er flyktig og umulig å definere. Videre utbroderer han at romerske prester ikke automatisk var magistrater, men de brukte den samme togaen; *toga praetexta* under gjennomføringen av funksjoner.⁸⁷ Dette understrekes i at det ikke var noen forskjell mellom 'sekulært' og religiøst liv; alle offentlige handlinger var religiøse og alle religiøse handlinger var offentlige.⁸⁸ Dette reflekteres i hvordan gudene var integrerte i romernes liv, og den kontrakten som måtte overholdes i alle deler av både hverdag og spesielle anledninger. Et offer var et offer, uansett hvem som utførte det. Man kunne likevel ikke gå utenfor sine egne oppgaver og inn i noen andres. Unntaket er innenfor de spesifikke kultene – visse ritualer kunne bare utføres av de som var tildelt den oppgaven. En prest kunne for eksempel ikke feire ritualet rundt triumfen kun basert på rollen som prest. En kunne likevel som oftest både være prest og en offentlig posisjon i styringen av staten. De var vanlig å bytte fra en rolle til en annen, man kunne altså ikke blande to roller i noen situasjoner. Senere, i keisertid kunne heller ikke keiseren handle som både *princeps* og *pontifex maximus*.⁸⁹

---

⁸⁴ Ibid. s. 135-136.

⁸⁵ Ibid. s. 137.

⁸⁶ Ibid. s. 129.

⁸⁷ Richard Gordon, «From Republic to Principate,» i *Pagan priests : religion and power in the ancient world*, red. Mary Beard og John A. North (London: Duckworth, 1990). s. 196.

⁸⁸ Scheid, *An introduction to Roman religion*. s. 130.

⁸⁹ Ibid.

4.1.2.2 Ritualer

Måten den romerske religionen hovedsakelig viste seg i romernes liv var gjennom diverse ritualer. Det fantes ritualer og festivaler for alt fra å få avlingene til å gro, for å høste, for arbeidsdyr, til samfunnets fruktbarhet, suksess i krig, og alle andre tenkelige anledninger.⁹⁰ En kan med andre ord si at religion ble sett på som livsnødvendig i det romerske samfunn. Romerne hadde heller ingen kultur for å stille spørsmål om hvorfor de måtte utøve disse ritualene.⁹¹ Som Martin Goodman sier i sitt kapittel om romersk religion, som han kaller hedenskap, så fantes det ingen andre måter å se verden på for de fleste av dem. Kun et fåtall ble konfrontert med Kristendom eller Jødedom før det første århundre e.v.t.⁹² Ritualer kan sies å være en like selvsagt del av romerske menneskers liv som det er for oss å pusse tenner.

Selv nesten to hundre år etter keiser Konstantin hadde begynt kristningen av Romerriket, mente romerne fortsatt at utøvelsen av visse ritualer var essensielle for Romerrikets sikkerhet og fremgang. I denne sammenhengen er det snakk om feiringen av *Lupercalia*, der en gruppe lettkledde ungdommer løper rundt i byen for å piske forbipasserende, som fikk biskopen av Roma til å sende en reprimande til de andre kristne i byen for at de fortsatt godtok, og til og med oppmuntret denne 'hedenske' praksisen.⁹³

4.1.2.3 Vestakulten

En av de viktigste kultene i den romerske religionen var kulten rundt gudinnen Vesta. Ariadne Staples skriver i sin bok «From Good Goddess to Vestal Virgin» at Vestalinnene var Romerrikets mest ekstraordinære religiøse fenomen, og at i en rituell setting, så var Vestalinnene Roma.⁹⁴ Robin Lorsch Wildfang skriver i introduksjonen til sin bok om Vestalinnene at de var synonyme med Romerrikets eksistens og trygghet, og

---

⁹⁰ Warrior, *Roman religion : a sourcebook.*; John Scheid to Collège de France, 2013, <http://books.openedition.org/cdf/3010>.

⁹¹ to Books and Ideas, 28 November 2013, 2013, <http://www.booksandideas.net/Politics-and-Religion-in-Ancient.html>. R. M. Ogilvie, *The Romans and their gods in the age of Augustus*, Ancient culture and society (London: Chatto & Windus, 1969). s. 9.

⁹² Goodman, *The Roman world, 44 BC-AD 180*. s. 287.

⁹³ Mary Beard, *Religions of Rome : Vol. 1 : A history*, red. John A. North og Simon Price, vol. Vol. 1 (Cambridge: Cambridge University Press, 1998). s. ix.

⁹⁴ Ariadne Staples, *From good goddess to Vestal virgins : sex and category in Roman religion* (London: Routledge, 1998). s. 129-130.

at så lenge disse seks kvinnene fortsatte å utøve sine plikter, ville Romerriket bestå som den mektigste og fremste byen i den antikke verden.⁹⁵

4.1.2.3.1 Vesta

Vestalinnene tjente gudinnen Vesta. Mange av gudinnens egenskaper er lånt fra den greske gudinnen Hestia. De fleste antikke kilder sier at Vesta på den ene siden representerer husflammen i hvert enkelt hjem, og på den annen side representerer hun ilden som sørger at Romerriket består og bevares. Vesta assosieres også med jorden, og noen forskere som både har sett på litterære og arkeologiske kilder argumenterer for at Vesta er en slags ktonisk gudinne av underverdenen. Hun blir også både beskrevet som en jomfrugudinne og som en morsfigur.⁹⁶ I denne delen er det hovedsakelig Vesta personifisert som Romerrikets husflamme som skal fremheves, selv om hennes andre karakteristikk har hatt mye å si for kultens plikter og karakteristikk. Vestalinnene måtte i likhet med Vesta beholde sin jomfrudom, og den bevarelse skulle være uløselig knyttet til opprettholdelsen av husflammen som igjen også representerte Romerrikets eksistens, velstand og suksess.

4.1.2.3.2 Vestalinnene

Vestalinnene bestod av seks kvinner. Disse ble tatt fra hjemmene sine av Pontifex Maximus da de var mellom 6 og 10 år gamle gjennom et ritual som kalles *captio*. De tilbudt som kandidater av sine fedre, og måtte stamme fra gode familier, ha to levende foreldre og være «velskapte». Deretter ble de godkjent i henhold til kriteriene av Pontifex Maximus.⁹⁷ Kildene antyder at det endelige valget ble gjort gjennom loddtrekning.⁹⁸ Wildfang tyder dette i kombinasjon med Pontifex Maximus' overseelse over prosessen som at det var gudene som skulle ta den endelige avgjørelsen, men at Pontifex Maximus måtte sørge for at jentene ble skilt fra sin families *potestas*, som kan oversettes til å være underlagt familiens overhode som i dette tilfellet ville være jentenes far, på riktig måte.⁹⁹

---

⁹⁵ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 1.

⁹⁶ *Ibid.* s. 6.

⁹⁷ *Ibid.* s. 37.

⁹⁸ Aulus Gellius, «Attic Nights», red. 1.12.10-12

⁹⁹ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 47

Prestinneskapet varte i minimum 30 år og hvert tiår bar med seg forskjellige oppgaver. De holdt til i Vestalinnenenes hus som lå i Forum Romanum, rett ved Palatinerhøyden. Ingen andre enn Vestalinnene kunne gå inn i Vestalinnenenes hus. De måtte være jomfruer så lenge de var Vestalinner, men kunne gifte seg etter de gikk ut av prestinneskapet selv om dette visstnok var uvanlig. Man kan anta at dette var fordi de da ville være et sted mellom 35 og 40 år gamle, og derfor lite attraktive på ekteskapsmarkedet. Vestalinnene deltok i nesten alle offentlige ritualer, oppbevarte en rekke religiøse artefakter i sitt hus og ble ofte bedt om å ta vare på viktige offentlige personers testamente (Augustus for eksempel). I tillegg til dette hadde man et sett med helt egenartede juridiske og økonomiske rettigheter som Vestalinner. De kunne blant annet eie eiendom, ha en formue, skrive testamente og vitne i retten (vanlige kvinner måtte få oppleve et skriv om de ville uttale seg). I sitt kapittel som omhandler dette, konkluderer Wildfang med at intensjonen med dette var at Vestalinnene skulle forbli romere samtidig som at de skulle være nøytrale og unngå å være knyttet til noen spesiell familie. Vestalinnene skulle kunne representere alle romere religiøst, uansett sosial status, og uten å være påvirket av private kulturer.¹⁰⁰ Deres fremtredende posisjon i samfunnet vises også flere steder i Roma. De er avbildet på offentlige relieffer (for eksempel Cancellaria, som er fra etter tidsperioden som omtales i denne oppgaven, men fortsatt viser kulturs posisjon i samfunnet, selv under keisertid) og har statuer som i dag står i Vestalinnenenes hus. Mange av disse er fra senere keisertid, men det kan være at de har blitt byttet ut av nyere avbildninger.

Vestalinnenenes fremste oppgave var å ta vare på Romas "husflamme". Flammen fungerte som en representasjon av Vesta, gudinnen av hjemmet, ildstedet og familien. Denne var uløselig knyttet til Romerrikets eksistens og derfor også *pax romana*; slukket flammen, gikk Romerriket under. Dersom Vestalinnene brøt jomfrudomspakten, en gjerning som kaltes *incestum*, risikerte de at flammen gikk ut. Dette ble derfor straffet hardt, ved at en ble båret gjennom byen som om en allerede var død, og så beordret til å stige ned i et underjordisk kammer der hvor de blant annet hadde en seng, en lampe, olje, melk og brød. I praksis ble de begravet levende, og noen forskere har argumentert for at grunnen til at hun fikk med seg alt dette var for at den romerske stat ikke skulle være skyldige i å

---

¹⁰⁰ Ibid. s. 73-74

drepe en prestinne og at det var derfor hun fikk med seg mat og drikke. Wildfang argumenterer for at sammensetningen av gjenstandene indikerer at noe annet kan ligge bak, da både melk og olje var uvanlige for romerne å drikke for å få i seg næring. Melk ble kun drukket av barn og syke. Oljen kan ha vært ment som påfyll til lampen. Hun foreslår flere mulige grunner uten å konkludere med hvilken hun stiller seg ved, blant annet at disse gjenstandene vanligvis ble gitt som offer til de døde, og at ritualet blir brukt som en vanlig begravelse til tross for at Vestalinnen egentlig er i live.¹⁰¹

4.1.2.3.3 Juridiske og økonomiske rettigheter

Kulten var aktiv fra den mytiske begynnelse til Vest-Romerrikets fall. I de mange mytene som omringer Romerrikets begynnelse er det gjennomgående at Romulus og Remus' mor er Rhea Silvia, datteren av den avsatte kongen av Alba Longa, som ble gjort til Vestalinne av sin onkel for å hindre henne i å få sønner som kunne true arverekken. Med andre ord, fantes vestalinnene før Romerrikets grunnleggelse i de romerske mytene. Ifølge de eldste mytene blir hun impregnert av Mars og føder tvillingene som skal komme til å grunnlegge Roma. Hvorvidt det er sant at presteskaper fantes før Romerrikets grunnleggelse eller ikke er vanskelig å fastslå, men det viktige er at dette var helt sentralt i romernes forståelse av sin egen historie.¹⁰² I de skriftlige kildene vi har om opprinnelsen av den Romerske religionen¹⁰³ er det kong Numa som oppretter Vestalinnene som religiøs orden, sammen med den religiøse kalenderen og en rekke andre presteskap. I følge de samme kildene stammer Vestalinnene fra kongedømmet Alba Longa, noe som underbygger den romerske grunnleggingsmyten.¹⁰⁴ Med bakgrunn i Vestalinnenenes fremtredende posisjon i den romerske grunnleggingsmyten kan vi fastslå at disse prestinnene representerte en stor del av identiteten til Romerriket, og mye av deres kontinuerlig fremtredende posisjon i samfunnet kan nok krediteres til dette.

Av mer håndfast bevis på når kulten oppstod daterer arkeologiske utgravninger av de tidligste lagene under Forum Vestalinnenenes tempel til det sjette århundre f.v.t., om ikke

---

¹⁰¹ Ibid. s. 60-61.

¹⁰² Ibid. s. 76-77.

¹⁰³ Liv. 1.20; Ov, *Fast.* 3.46.

¹⁰⁴ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire.* s. 77.

enda tidligere.¹⁰⁵ Med dette kan vi likevel kun fastslå når de først begynte å holde til i Forum, de kan ha holdt til andre steder før dette.

Kildene vi finner etter dette og i store deler av den tidlige republikken diskuterer nesten utelukkende tilfeller av *incestum*, med unntak av flukten fra gallerne i 386 f.v.t., hvor de handler innenfor et tradisjonelt religiøst rammeverk. På bakgrunn av disse fremstillingene tolker Wildfang det som at Vestalinnene i denne perioden holdt seg til sine religiøse plikter og at tilfeller av *incestum* kun ble straffet i perioder hvor Romerriket og *pax romana* stod i fare. Som hun påpeker selv er det her viktig å huske på at kildene vi har fra denne perioden er skrevet lenge etter denne perioden, og det er derfor ikke sikkert at dette representerer noe annet enn hvordan romerne selv ønsket å fremstille den tidlige republikken.¹⁰⁶

Etter den andre puniske krig begynner vi å nærme oss samtiden til de fleste kildene, og kan derfor stole mer på sannferdigheten deres i fremstillingene av Vestalinnene. I følge Wildfang holder de seg mye til pliktene og tradisjonene gjennom hele den sene republikk og tidlige keisertiden i likhet med den tidlige republikk. En endring skjer likevel midt i det andre århundre f.v.t., hvor de ser ut til å bli mer bevisste på sin fremtredende posisjon i samfunnet og begynner først å bruke sin posisjon både for å forbedre sine vilkår, spesielt jomfruelighetspakten, men også en mer aktiv posisjon, blant annet for å påvirke senatorenes beslutninger.¹⁰⁷

Den første hendelsen av en slik karakter ser vi i 143 f.v.t., når Vestalinnen Claudia stiller seg selv i veien for en tribun for å stanse han fra å hindre konsul Appius Claudius Pulcher i å utføre en triumf for å feire en militær seier. Triumfen hadde blitt avslått av senatet på bakgrunn av store tap, men han bestemte seg for å gjennomføre likevel.¹⁰⁸ Claudias intervensjon er det første tilfellet vi ser av en aktiv bruk av det som kalles Vestalinnenenes *sanctitas*, som tidligere kun hadde blitt brukt dersom dette ble satt i tvil på grunn av *incestum*. Andre tilfeller som Wildfang mener at kan tolkes i samme lys er

---

¹⁰⁵ Mary Beard, *SPQR : a history of ancient Rome* (London: Profile Books, 2015). s. 118.

¹⁰⁶ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 79-81.

¹⁰⁷ Ibid. s. 91.

¹⁰⁸ Ibid. s. 91. Også nevnt i Bauman, *Women and politics in ancient Rome*. s. 47.

at fanger som møter på en Vestalinne må frigis,¹⁰⁹ men dette er heller ikke aktiv bruk på samme måte som Claudia demonstrerte. Bauman tolker hendelsen som et bevis på at kvinner hadde en interesse for politikk som konsekvens av at samtiden oppmuntret politisk nytenkning. Han skriver at Claudia kan ha handlet som hun gjorde for å endre på maktforholdet til folketribunene, og at en uforutsett konsekvens var at dette nå satte en presedens.¹¹⁰ Wildfang tar dette et steg lengre, og foreslår at Claudias egentlige intensjon var å forsterke Vestalinnenenes makt og prestisje. Det må også noteres at Claudia og konsulen var i familie, men begge forskerne mener likevel at den politiske agendaen kom foran eventuelle familiære bånd.¹¹¹

Mellom denne hendelsen og det første århundre f.v.t., ser vi to hendelser som går utenfor Vestalinnenenes tradisjonelle rolle. Den første har likheter med Claudias, dog her møtt med kritikk. Likevel understreker Wildfang at hendelsen er viktig da to Vestalinner innenfor relativt kort tid forsøker å forhøye deres posisjon. Den andre hendelsen involverer tre Vestalinner som blir anklaget for å ha begått incestum. En av dem av å kun hatt en elsker, de to andre skal ha hatt mange, inkludert hverandres brødre og en orgie. Pontifialkollegiet hold rettsaker for alle tre, men fant kun den første, med en elsker, skyldig. Dette ble dårlig mottatt, og etter en ny rettsak ble alle dømt og deretter straffet i henhold til tradisjonen.¹¹² Bauman argumenterer for at dette var gjennomtenkte handlinger som hadde som formål å utfordre jomfrudomspakten.¹¹³ Wildfang sier seg enig og legger til at dette stemmer over ens med deres samtids syn på slike regler og begrensninger og at også vanlige romere begynte å kaste fra seg utdaterte tradisjoner og tanker. Det viste seg likevel at de overvurderte deres medborgeres progressivitet, og ble straffet.¹¹⁴

Disse hendelsene ser ikke ut til å ha hindret Vestalinnene i å fortsette å forsøke å påvirke både politiske avgjørelser og egen posisjon, og det så også ut til at de hadde lært

---

¹⁰⁹ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 92.

¹¹⁰ Bauman, *Women and politics in ancient Rome*. s. 47

¹¹¹ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*; Bauman, *Women and politics in ancient Rome*. s. 92.; *ibid.*

¹¹² Cic. *Dom.* 53.136, sitert i Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 93.

¹¹³ Bauman, *Women and politics in ancient Rome*. s. 56-57.

¹¹⁴ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 94.

av sine egne feil. Fra det første århundre gikk de fra å jobbe som individer til å jobbe som gruppe, og dette viste seg å gi bedre resultater. Gjennom dette kunne de fremstå som en enhet som på samme tid kunne inneha en stor religiøs makt gjennom deres fremtredende og respekterte posisjon i samfunnet, og i tillegg vise et mer sofistikert politisk engasjement.¹¹⁵ Det er et par av disse hendelsene som er verdt å nevne, inkludert hjelpen de gav til Julius Caesar da han var under angrep fra diktatoren Sulla, som skrevet om av Suetonius. Det refereres her til en hendelse i år 82 f.v.t., der Sulla beordrer Caesar til å skille seg fra konen sin. Han flykter og gjemmer seg, blir fanget og deretter benådet, som vi ser, ved hjelp av Vestalinnene. Både Wildfang og Bauman understreker at vi på bakgrunn av plasseringen av Vestalinnene i setningen som beskriver hendelsen kan vi anta at det var Vestalinnene som hadde mest å si for at det endte som det gjorde.¹¹⁶ Den andre omhandler to Vestalinner som begge hadde begått *incestum*, men dette tilfellet ble begge frikjent. Det var ikke lenger Pontifialkollegiet, men i også denne gangen i en rettsak. Dette tyder på at det romerske samfunnet hadde forandret seg, og muligens at Vestalinnenenes fremtreden i samfunnet ble oppfattet som mer sofistikert, slik Wildfang skriver. Dette var også en periode hvor man kunne si at *pax romana* stod i fare, da det både var hungersnød, politisk strid, samt at den tidligere slaven og gladiatoren Spartacus med sine 70 000 medsammensvorne utgjorde en trussel for byen.¹¹⁷

Under Ciceros konsulat deltar Vestalinnene aktivt hele tre ganger for å støtte Cicero og hans avgjørelser. De fortsetter med å handle som gruppe, og lykkes med alle sine forsøk. De gjør også dette ved å handle innenfor sine tradisjonelle religiøse rammer. Som eksempel kan man ta frem den andre av disse hendelsene, som skjer under det årlige ritualet for *Bona Dea*. Som en del av ritualet slukker en flamme på alteret, men like etter blusser det kraftig opp igjen. Som respons på dette gir Vestalinnene beskjed til Ciceros kone om at dette betyr at Cicero burde gjennomføre den planen han har tenkt på, for Vesta hadde sendt tegn om at han ville lykkes og var beskyttet.¹¹⁸ Wildfangs hypotese er at dette tegnet var planlagt av Vestalinnene på forhånd for å sikre støtte

---

¹¹⁵ Ibid. s. 95-96.

¹¹⁶ Suet. *Jul.* 1.2.6; *ibid.* s. 96.; Bauman, *Women and politics in ancient Rome.* s. 62.

¹¹⁷ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire.* s. 96-97.

¹¹⁸ Ibid. s. 98. (Cic. *Att.* 1.13.3; Plu. *Caes.* 110.9; Cic. 29.9; Suet. *Jul.* 74.2.)

siden alle konene til mennene med stemmerett var til stede på ritualet.¹¹⁹ Etter det første triumviratet ser de ut til å ta en mer tilbaketrukket posisjon i kildene i likhet med mange andre Romere under denne perioden, og kan kun skimtes i bakgrunnen av kildene. De eneste gangene de er nevnt er når de tar imot viktige dokumenter, eller gir dem tilbake. Vestalinnene ble nevnt sammenheng med aktørene på begge sider av konflikten, derfor tolker Wildfang dette som at Vestalinnene fortsatt hadde den samme høye statusen i samfunnet om de gjorde tidligere.¹²⁰ Det vi kan tolke av de små glimtene vi får av dem under keisertiden viser at rollen deres er noe endret, i det at de tar en stor del i keiserlig propaganda og dyrking av keiserkulten, men samtidig at de ser ut til å ha en noe avslappet rolle, spesielt med tanke på jomfrudomspakten.¹²¹

4.1.3 Oppsummering

For å samle trådene etter dette noe delte bakgrunnskapittelet, kommer her en gjennomgang av de viktigste elementene. Kvinner i Romerriket var for samfunnet vesener som på mange måter var likere dyr enn menn. Det var på grunn av dette at de vanligvis ble styrt av en mann, og ikke kunne delta politisk. Det finnes likevel unntak til regelen. Noen kvinner, dersom de jobbet hardt for dette, kunne utvikle ideelle mannlige kvaliteter og bli sett på som symbolsk mann. Det andre unntaket fantes dersom kvinnene deltok religiøst. Dette gjald som oftest kvinnelige guder (eksempelvis Vesta og Ceres), eller dersom de var gift med en mann som hadde stilling, som for eksempel rex sacrorum, som også gjorde at konen deltok av og til, som regina sacrorum. Som kvinne hadde man et veldig begrenset handlingsrom, spesielt dersom man opptrådte i en mer offentlig rolle gjennom sosial rang eller religion.

Det viktigste å ta med seg fra hvordan romernes religiøse sfære fungerte er at det ikke var en separat sfære i det hele tatt. Det vi i dag tenker på som religion – ofringer, bønn og ritualer – var ikke av romerne sett på noe som var separat fra resten av livet og gjøremål de hadde gjennom et år. Religion som et konsept er rett og slett noe som vi i senere tid har innsett at er både valgfritt og separat fra resten av våre gjøremål. En religiøs stilling er derfor ikke forskjellig fra en politisk og offentlig stilling, slik som for

---

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid. s. 100.

¹²¹ Ibid. s. 91.

eksempel folketribun eller konsul i noe annet enn hvilken oppgave de utførte. Hvilken rang de ulike stillingene hadde var også noe som skilte dem. Pontifex maximus, den høyeste stillingen man kunne ha som utøver av offentlige ofringer og ritualer på vegne av staten, blir derfor en viktig stilling å holde øye med.

Dette bringer oss til Vestalinnene, en av de viktigste kultene så lenge Romerriket bestod. Kulten var fritatt fra deres fars hus, og tatt inn under myndigheten til pontifex maximus. De ble gitt en rekke spesielle rettigheter utenfor det kvinner vanligvis hadde; eksempelvis muligheten til å ha testamente. De måtte likevel holde seg til visse krav, blant annet i store deler av Romerrikets historie, mange av de samme kravene til dydighet som vanlige kvinner, i tillegg til at de måtte være jomfruelige så lenge de var prestinner. Som det står skrevet over var det likevel ikke så, som få ting er, konstante sosiale regler gjennom hele perioden fra kongetid og ut republikken. Frem mot Principatet gikk de stadig oftere utenfor de tradisjonelle rollene de hadde fått tildelt både av kjønn og Vestas prestinne. Som vestalinne okkuperte man med andre ord en unik og fremtredende stilling i det romerske samfunn. Dette er en stilling som Augustus og hans etterkommere i stor grad skal forsøke å kopiere for sine kvinnelige familiemedlemmer.

4.2 Det første principatet

Augustus (tidligere Octavian, heretter referert til eksklusivt som Augustus) kom seirende ut av krigen mot Marcus Antonius i år 30 f.v.t., og beholdt deretter makten gjennom en serie med konsulskap frem til år 23 f.v.t. under det som utenifra så ut som en gjenoppretting av republikken. Han opparbeidet seg gradvis mer makt, og var keiser til hans død i år 14 e.v.t. Perioden frem til år 284 e.v.t. blir kalt principatet, og illusjonen om en fortsettelse av republikken blir opprettholdt til dels gjennom hele perioden, i det minste av de første keiserne.

4.2.1 Augustus' religionspolitikk

En stor del av overgangen fra republikken til principatet og keiserdømmet var det religiøse aspektet. Fordi Caesar feilet i å innføre en lignende struktur, var det viktig at Augustus valgte sine steg med omhu for å opprettholde ideen om republikken. På denne måten kunne han på en og samme tid blidgjøre senatorene som stod bak mordet av

Caesar og innta en keiserposisjon under tilnavnet *princeps civitatis*, altså førsteborger. En viktig distinksjon her, som Gruen understreker, er at tilnavnet *princeps* kunne brukes av hvem som helst og at konseptet om et *Principat* som styreform ikke er noe som finnes eller brukes under Augustus' levetid, hverken av han selv eller noen andre. Posisjonen han hadde ble stemt over og fornyet, han nektet å institusjonalisere sin posisjon eller gjøre den konstitusjonell.¹²²

4.2.1.1 Augustus som Pontifex Maximus

Grunnlaget for Augustus' rolle som Pontifex Maximus ble lagt i år 44 f.v.t. da det under Julius Caesars femte diktatorskap ble avgjort at rollen som Pontifex Maximus skulle gå i arv til Caesars arvinger (biologisk eller adoptert).¹²³ Augustus ble Pontifex Maximus i 12 e.v.t., i likhet med Caesar før han,¹²⁴ det samme gjaldt alle keisere etter han. Dette gjorde keiseren til statsreligionens overhode. Augustus ble i tillegg medlem av alle de store presteskapene, dette ble også etterfulgt av alle keiserne etter. Med dette ble både politisk og religiøs makt sentrert i én person, som gjorde at alle Augustus' avgjørelser automatisk ble de gjeldende «religiøse prinsipp». ¹²⁵

En kan stille spørsmål til hvordan dette sammenfaller med opprettholdelsen av den Romerske republikken. Gordon skriver i sin tekst at dette ble en understreking og legitimering av Augustus' gjenoppliving av Romersk offentlig religion. Ifølge Gordon var dette på en og samme tid eklektisk og egoistisk, konservativt og radikalt. Denne oppsamlingen av religiøs makt og restaureringen av de tradisjonelle templene (Jupiter, Victoria og Saturnus), koblet med seieren under borgerkrigen knytter Augustus til både Numa og Romulus. Denne ideologiske sammensetningen bygger Augustus opp som 'a founder and preserver of the state of Rome'. Slik brukes romernes iboende moralske

---

¹²² Erich S. Gruen, «Augustus and the making of the Principate,» i *The Cambridge Companion to the Age of Augustus*, red. Karl Galinsky, *Cambridge Companions to the Ancient World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005). s. 34-35.

¹²³ Dio 44.5.3; Gordon, «From Republic to Principate,» s. 182.

¹²⁴ Mary Beard og John A. North, *Pagan priests : religion and power in the ancient world* (London: Duckworth, 1990). s. 7.

¹²⁵ Caesar Augustus, *Res gestae divi Augusti : text, translation and commentary*, red. Alison E. Cooley (Cambridge: Cambridge University Press, 2009). 10,2.; Beard og North, *Pagan priests : religion and power in the ancient world*. s. 48.

overlegenhet og fromhet for å legitimere Romas autoritet og hegemoni.¹²⁶ I samme grep fremstår også Augustus som en som kan holde på og videreføre Romerrikets velvære.¹²⁷

4.2.1.2 Keiseren som guddom

Som en del av religionspolitikken innføres også *Domus Augusta*, som er kulten rundt keiseren og hans familie. Begrepet kommer ikke i bruk før helt på slutten av Augustus' tid, men som Milnor sier, kan vi se at var ideen var til stede siden begynnelsen.¹²⁸

Politisk makt og religiøs makt samler seg, som beskrevet over, i Augustus gjennom tilknytningen til Numa og Romulus som også bidrar til hans guddommeliggjøring. Dette videreføres igjen gjennom keiserkulten, som samlet den Juliske og den Claudiske slekten under ett og samme tak. Vi kan se for oss at rollen som Pontifex Maximus, som tidligere hadde blitt gjort arvelig, også bidrar til legitimeringen av at rollen Augustus holder også er arvelig. Tilbedelsen av levende mennesker er noe som, ifølge Taylor, ikke var til stede i Romersk tradisjon før vi ser dette i keiserkulten.¹²⁹ I Gresk kultur var det tradisjon for tilbedelse av helteskikkelser, men dette ser ikke ut til å ha vært utbredt i den Romerske kontekst. Hun sammenligner tradisjonen med tilbedelse av de døde og av husstandens overhode. Fra det tredje århundre fvt. trekker hun frem at romerne hadde større kontakt med Hellas, Egypt og hellenistisk kultur. Mange hadde studert i Athen og Rhodos. Dessuten var den «ekte romer» blitt så likegyldig og skeptisk ovenfor gudene og «statsreligionen» at de antakeligvis ikke ble sjokkerte av at mennesker nå skulle bli inkludert. I tillegg hadde inkluderingen av østlige religioner åpnet for at alle mennesker hadde potensiale til å være guddommelige. For de høyere utdannede bidro filosofien til ideen om den guddommelige mann. De var skeptiske til ideen om gudene, og samtidig fantes det en tendens til å opphøye mennesket for å gjøre posisjonen til gudene lavere. Derved minsket de havet som skilte mennesket og gudene.¹³⁰

Selv om Caesar endte opp med å bli drept for sitt forsøk på å innføre et keiserdømme, lyktes han med å bli opphøyet til guddom selv. Dette er et viktig bakteppe for

---

¹²⁶ Gordon, «From Republic to Principate», s. 183-184.

¹²⁷ Alison E. Cooley, «From the Augustan Principate to the Invention of the Age of Augustus», *J. Rom. Stud* 109(2019).

¹²⁸ Kristina Milnor, *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*, Oxford studies in classical literature and gender theory (Oxford: Oxford University Press, 2005). s. 40.

¹²⁹ Lily Ross Taylor, *The divinity of the Roman emperor* (Philadelphia: Porcupine Press, 1975). s. 47.

¹³⁰ Ibid.

opprettelsen av *Domus Augusta* og keiserens guddommelighet. Taylor understreker likevel at det er tvilsomt at romerne var overbevist om dette da han døde; de mest ekstravagante resolusjonene rundt han som guddom hadde nettopp blitt vedtatt, og de fleste av dem hadde ikke blitt satt ut i live enda.¹³¹ Caesars slekt skal ha krevd slektskap til Venus gjennom Aeneas,¹³² som kan ha forsterket både status og senere guddommelighet. Det kan godt tenkes at det var mordet som egentlig gjorde at han, som frem til da i større grad hadde blitt sett på med mistanke, ble gjort om til martyr. Senatoren møttes igjen kun to dager etter *idus martiae*, og konspiratorene ønsket da å erklære Caesar tyrann. Dette hadde resultert i at innsettelsene han tidligere hadde bestemt ville blitt kansellert, som hadde ført til at mange av konspiratorene ville mistet plassene sine, og derfor også autoritet. I tillegg ventet også Caesars veteraner i Roma på å få tildelt land som takk for tjenestene sine, dette var det ingen styrker tilgjengelige som kunne beskytte mot.¹³³ Derved endte Caesar opp med en begravelse organisert av den romerske staten, innledet av en offentlig lesning av testamentet. Hver mann fikk tildelt tre hundre sestertser hver, og til alle tildelte han sin egen hage som offentlig park. I tillegg var flere av konspiratorene inkludert i testamentet, og Brutus ble erklært som andremann i arverekken. Derved ble det romerske folket selv vennlig innstilt ovenfor han, og det ble tydeliggjort at han ble forrådt av menn han stolte på, som forsterket martyrstatusen. Under begravelsen var det Markus Antonius som holdt talen. Innholdet vet vi lite om, da kildene ifølge Taylor er motstridende.¹³⁴ Han skal visstnok ha lest opp vedtakene som æret Caesar, som beviste at mannen som lå foran dem var en gud. Taylor mener det likevel er sannsynlig at det ikke ble lagt så mye fokus på at han var guddommelig som at han ble forrådt; han ha vist frem den blodige togaen Caesar hadde på seg da han ble drept, og holdt opp en avbildning i voks som viste knivstikkene. Dette skal ha ført til at folkemengden brant ned stedet han ble drept; rev i fillebiter en folktribun som ble forvekslet med en av konspiratorene; og videre på en vill jakt etter morderne, som hadde flyktet. Deretter tilbake til forum for å bære kroppen til tempelet til guden han var assosiert med. Prestene forhindret dem i 'å legge han blant gudene', så de bygget heller et nytt begravelsesbål av materiale de fant, veteranene kastet rustningen

---

¹³¹ Ibid. s. 78.

¹³² A. Joseph Toynbee, «Julius Caesar,» i *Encyclopedia Britannica* (2020).

¹³³ Taylor, *The divinity of the Roman emperor*. s. 79.

¹³⁴ Ibid.

sin på bålet og matronene kastet smykkene sine. Etter å ha vokter over glørne i flere dager ble skjelettet hentet og lagt i familiegraven.¹³⁵ Det er her Augustus (da Octavian) kommer inn; han ble utnevnt som først i arverekken i Caesars testamente, til Marcus Antonius' sannsynlige frustrasjon. Augustus var på dette tidspunktet ung og relativt ukjent. Men gjennom slektskap til Caesar har han også en vei inn i guddommeligheten, fra første stund skal han ha kjempet for å få fart på vedtakene rundt Caesars guddom. Senere gav han seg selv tilnavnet *divi filius*.¹³⁶

Augustus viste seg å være mer ydmyk enn Caesar, og motstilte seg ekstravagante feiringer da han kom tilbake fra Østen i år 19 f.v.t. Både senatet og folket hadde nå akseptert han som etterkommer av guder, som selv kom til å bli guddom. Han nektet å ta en stilling som censor og som diktator, han gikk også vekk fra sin stilling som konsul. Dette utløste store protester, og som Taylor sier, så blidgjorde han folket ved å akseptere en ny form av tribunalmakten, som ble fornyet hvert år.¹³⁷ Som Cooley skriker i sin artikkel, var det ikke et gitt tidspunkt hvor man gikk fra en republikk til et principat, denne overgangen kom senere og måtte i større grad gjennomføres av Tiberius. Augustus' makt og posisjon var basert i stor grad på han som person, denne posisjonen kom gradvis, og var basert på en økende forståelse av at Augustus var en ekstraordinær person. Endringene som skjedde, var i hovedsak konsentrert rundt at Romerriket skulle fungere i best mulig grad.¹³⁸ Denne balansegangen er, som Andreassen skriver, sentrert rundt at Augustus tilsynelatende gir avkall på mye makt. Hans makt var en oppsamling av forskjellige myndigheter som ble samlet opp, samtidig som han, for å ikke fremstå som eneveldig hersker, blant annet sørget for å gi nok symbolsk makt til for eksempel senatet, som fortsatt samlet seg for å vedta lover.¹³⁹

I hvor stor grad Augustus og hans familie ble tilbedt som guder under hans levetid er noe Taylor stiller spørsmål ved. I Østen fantes det templer dedikert til Augustus, gudinnen Roma og Caesar. De tidligste av disse var i Pergamon i provinsen Asia, og Nikomedia i Bitynia, begge to i det vi i dag kjenner som Tyrkia. I Hellenistisk kultur

---

¹³⁵ Ibid. s. 80-81.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Cooley, «From the Augustan Principate to the Invention of the Age of Augustus,».

¹³⁹ Andreassen, «Introduksjon,» s. 19-21.

var det tradisjon for å tilbe statsoverhoder, så også Augustus ble tilbedt her under hans levetid.¹⁴⁰ I Vesten var det ikke tradisjon for like åpenbar tilbedelse.. Da Augustus ble *pontifex maximus*, flyttet han også Vestalinnenenes tempel til sitt eget hus, gjorde deler av huset sitt til offentlig domene, og satte opp alter til sitt eget *genius* og *lares* som tilhørte hans familie. *Genius* refererer til en persons høyere selv. Tidligere var det kun en personifisering av det mannlige overhodet i hjemmet som abstrakt, og ikke tilknyttet noen person, enhet. Dette endret seg etter påvirkning fra hellenistisk og gresk påvirkning, og opphøyelsen av individet. *Lares* refererer til mindre guder som ble tilbedt ved hvert hjem, ved veiskille og ved åkere. I denne sammenhengen snakkes det om *lar* som tilhører den enkelte familiekult, sammen med *penates*, som refererer til guder tilknyttet familiens eiendom. Med andre ord, plasserer Augustus kulten som vokter over Romas husflamme, Vestalinnene; sitt eget opphøyde selv, *Genius Augusti*; og sin egen families *lar* og *penates* i sitt eget hjem. Augustus' *genius* ble allerede hedret sammen med gudene, og ved *libation* eller drikkoffer, men hans *lares* hadde tidligere ikke blitt inkludert. I praksis betydde dette at Augustus fikk sin private husstand til å tilbe en offisiell statskult, og samtidig sin egen *genius* og *lares* ut til det romerske folket.¹⁴¹ Tacitus mente visstnok senere at dette var en dårlig forkledd metode for å få romerne til å tilbe seg selv.¹⁴² Augustus ble likevel aldri referert til som guddom i sin egen levetid. Selv poetene som var spesielt flatterende under hans siste leveår, refererte alltid til at guddommelighet var noe som kom etter hans død.¹⁴³

Gradel på sin side argumenterer for at keiserens *genius* heller ikke blir tilbedt i statskulten under Augustus' levetid, og at dette er noe som kun blir praktisert etter Claudius' tid. Dette argumenterer han til dels på grunnlag av at keiserens *genius* ikke blir referert til mellom Augustus og Claudius, og stort sett blir ignorert. Dette mener han er fordi vi lener oss på de skriftlige kildene.¹⁴⁴ Gradel mener at det i stedet for denne typen hedring, heller i praksis var en hedring av et patron-klient forhold, slik som man også kan se på hedringen av gudene, eksempelvis gjennom ofringer til Jupiter eller

---

¹⁴⁰ Lily Ross Taylor, «The Worship of Augustus in Italy during His Lifetime,» *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 51(1920). s. 133.

¹⁴¹ *The divinity of the Roman emperor*. s. 184.

¹⁴² «The Worship of Augustus in Italy during His Lifetime,» s. 133.

¹⁴³ *The divinity of the Roman emperor*.

¹⁴⁴ Gradel, *Emperor worship and Roman religion*. s. 197.

Minerva. Dette var et gjensidig forhold, som også betydde at keiseren selv måtte holde det han lovet det romerske folket, hvis ikke kunne han bli foraktet etter sin død, i stedet for å oppnå statlig guddommelighet.¹⁴⁵

4.2.2 Vestalinnene

Som nevnt forsvinner vestalinnene i større grad inn i bakgrunnen under det Julio-Claudiske dynastiet. Dette betyr likevel ikke at de ikke nevnes, men heller at de ikke nevnes i like stor grad alene eller som individuelle aktører. Augustus overførte også, som tidligere påpekt, deler av sitt hjem til staten og dedikerte et alter til Vesta til sitt eget hjem det samme året han selv ble Pontifex Maximus. Pontifex Maximus hadde tradisjonelt sett bodd i *regia*, et offentlig bygg som lå rett ved siden av og tett tilknyttet vestalinnenes hus, men var lite interessert i å bo der. Wildfang knytter dette til en gjenkjenning av en sterk tradisjon som burde etterleves, men det knytter også princeps' egen sikkerhet sammen med staten og statens velvære.¹⁴⁶ Det har også tidligere blitt nevnt at en aldri kunne handle som flere offentlige roller samtidig, og at Augustus derfor ikke kunne være princeps og Pontifex Maximus samtidig. Men med dette grepet skjer dette mer eller mindre automatisk; fra nå av er ikke vestalinnene eksklusivt Augustus fordi han er Pontifex Maximus (og derfor har et en tilknytning til dem som diskutert over), men også både til hans rolle som princeps, og til hans Domus (og med det, familie).

Dette var likevel ikke første gang vestalinnene blir nevnt i sammenheng med Augustus. Allerede når Augustus kommer tilbake fra slaget ved Actium, leder vestalinnene prosesjonen som reiser ut av byen for å møte han. Dette i seg selv, understreker Wildfang, var ikke noe nytt; vestalinnene hadde flere ganger deltatt i prosesjoner, inkludert flere triumfer. Denne prosesjonen var likevel en ny type prosesjon, en som skulle signalisere at borgerkrigene var over og freden var gjenopprettet, og som skulle ønske Romerrikets nye leder velkommen. At vestalinnene ledet prosesjonen og gikk først kan tenkes å ha bakgrunn i deres fremtredende status i samfunnet og selve kultens posisjon som symbol på Romerrikets i seg selv.¹⁴⁷ Deretter, i 13 f.v.t., året før Augustus

---

¹⁴⁵ Ibid. s. 396-370.

¹⁴⁶ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 101.

¹⁴⁷ Ibid.

blir Pontifex Maximus, bygges det et *ara pacis* for han, dedikert til Fortuna Redux (en form av gudinnen Fortuna som sørget for at man returnerte, spesielt fra en farlig reise eller et slag). Vestalinnene og pontiffene får i oppgave å utføre et årlig offer her på dagen Augustus kom hjem fra Syria. Dette er det første signalet om at vestalinnene for første gang skal få en ny oppgave i tillegg til å sørge for Romerrikets sikkerhet, nemlig å også ta seg av sikkerheten til princepsen og hans familie på et religiøst nivå.¹⁴⁸

På samme tid som han trakk dem nærmere seg selv og keiserfamilien, jobbet han også for å øke deres status. Wildfang beskriver her hvordan han skjeller ut senatorene for å ikke frivillig foreslå sine egne døtre. Han gav også Vestalinnene egne seter under gladiatorkampene, og forsikret seg om at ingen av deres rettigheter ble endret da *ius trium liberorum* ble innført i 18 f.v.t. *Ius trium liberorum* var en lov som belønnet romere som hadde produsert mer enn tre barn.¹⁴⁹ For kvinnene var belønningen at de ikke lengre var under vergeskap fra en mann, og at de kunne motta arv.¹⁵⁰ Hun nevner i fotnotene at dette var rettigheter Vestalinnene allerede hadde, og at man antar at grunnen til å presisere dette var for å forsikre seg om at Vestalinnenes rettigheter ikke ble begrenset på grunn av endringen av loven rundt andre kvinner.¹⁵¹ Noe annet som understreker hvor tett dette forholdet ble, er hvordan Augustus og Vesta blir beskrevet i litteraturen. Ovid skriver at Augustus er en slektning av Vesta, og Vergil understreker Vestas viktighet for Augustus og hans etterkommere.¹⁵²

Tiberius og Caligula fortsatte denne prosessen, men på en litt annen måte. Det er her vi ser de direkte tilknytningene mellom vestalinnene og kvinnene i keiserfamilien ta form. Begge disse gav privilegier som tradisjonelt tilhørte vestalinnene til kvinner i sin egen familie. Tiberius gav Augusta en plass med vestalinnene i Colosseum, og Caligula gav privilegier til sin bestemor, Augusta og sine tre søstre. Wildfang skriver her at dette uten tvil var motivert av at vestalinnene var den ene gruppen med romerske kvinner som allerede hadde offentlig status og var gjenkjennbare og aksepterte som sådan blant

---

¹⁴⁸ Ibid. (fra R.G. 11)

¹⁴⁹ Cocceianus Cassius Dio, Earnest Cary, og Herbert Baldwin Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,» i *The Loeb classical library*, red. (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1924). s. 25.

¹⁵⁰ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*.

¹⁵¹ Ibid. s. 107.

¹⁵² Ibid. s. 102-103.

vanlige romere. Med andre ord var det viktig for dem at alle kvinnene i familien, ikke bare princeps' kone, skulle ha høyere status. Claudius på din side valgte heller Augustus' metode, å knytte hele familien til vestalinnene, ved å tildele dem ansvaret for kulten rundt Augusta. Alle disse valgene fortsetter å forsterke et tett forhold mellom kulten rundt Vesta, Vesta selv, og keiserfamilien. Dette understreker på en og samme tid vestalinnenes posisjon i det romerske samfunnet, og Princeps' behov for å forhøye statusen til kvinnene rundt seg. Vestalinnene fortsetter å holde den samme posisjonen som midtpunkt i hva det vil si å være romer, og Wildfang foreslår også at en annen grunn til å knytte seg så tett til vestalinnene var å få bredere aksept for innovasjoner de gjennomførte. Hvis vestalinnene, i overført betydning Roma selv, godtok noe, kan det ha vært enklere for den ordinære romer å akseptere en endring.¹⁵³

4.2.3 Den Julio-Claudiske familien

Milnor omtaler det Julio-Claudiske dynastiet som matrilineært i indexen til sin bok,¹⁵⁴ og selv om ordvalget i seg selv ikke gjentas i teksten, understrekes det likevel gjennom boken at det var kvinnene som bar byrden når det kom til å føre Augustus' arv videre.¹⁵⁵ Det samme mønsteret undersøkes av Corbier. I et eksempel beskriver hun hvordan Augustus ved flere anledninger forsøkte å skaffe seg en mannlig avtager. Selv hadde han kun en datter fra sitt første ekteskap; Julia. Hennes første ekteskap viste seg å ikke være fruktbart, så etter hun ble enke giftet hun seg med Augustus' venn, Agrippa. Han var tidligere gift med Augustus' niese, men han ble visstnok bedt om å skille seg fra henne for å gifte seg med Julia i stedet. Etter hun ble skilt fra Agrippa, giftet Augustus' niese seg med Livias yngste sønn, Drusus I. Ekteskapet mellom Julia og Agrippa produserte to sønner og en datter mellom dem. Augustus adopterte guttene og oppdro dem til å lese og å skrive slik han selv skrev. Guttene døde innen de ble 20, og Augustus måtte starte på nytt. Han adopterte da sin stesønn, Tiberius, gjennom sin andre kone, Livia, og den yngste sønnen til Julia, Agrippa Postumus. I tillegg til dette overtalte han også Tiberius til å adoptere Germanicus, som samtidig var Tiberius' nevø gjennom sin yngre bror og grandnevøen til Augustus. Han var eldre enn Tiberius' biologiske sønn, Drusus II og gikk derfor foran i arverekkefølgen. Tiberius endte med å bli keiser etter

---

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Milnor, *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*. s. 352.

¹⁵⁵ Ibid. s. 290.

Augustus' død, og hans adoptivbarnebarn gjennom Germanicus giftet seg med Augustus' biologiske barnebarn, Agrippina I. Ekteskapet produserte seks barn, blant dem den tredje keiseren, Caligula.¹⁵⁶

Ekteskapene var med andre ord også et viktig redskap. Augustus' retningslinjer var i all hovedsak basert på at de eldstefødte av hvilken som helst av grenene som ble konstruert mellom hans og Livias familiemedlemmer måtte gifte seg med noen fra den andre grenen. De yngre fikk gifte seg med hvem de ville. Som Corbier skriver, ville dette endre seg under Tiberius.¹⁵⁷ Som vi ser beskrevet over, var Augustus opptatt av at hans datter skulle være godt gift. Da Agrippa døde, ba Augustus Tiberius om å skille seg fra konen sin for å gifte seg med Julia. Tiberius' ekteskap med sin første kone skal ha vært et ekteskap som var basert på kjærlighet. Dette var sjeldent, og gjorde det enda vanskeligere å gjennomføre skilsmissen. Han hadde likevel ikke et valg.¹⁵⁸ Tiberius på sin side forbandt sine etterkommere gjennom de ekteskapene han arrangerte aller helst gjennom to slektskapsbånd. Et eksempel på dette er arrangementen av ekteskapet mellom Julia, hans barnebarn gjennom hans sønn Drusus som ble gift med Nero Caesar, Germanicus og Agrippinas eldste sønn. Disse var to ganger søskenbarn fra begge sider, og med dette ble de to grenene til ett. Corbier skriver her at dette var for å holde listen med potensielle arvinger kort nok, og samtidig å øke legitimiteten deres ved å korte ned avstanden til Augustus.¹⁵⁹

Posisjonen kvinnene i den Julio-Claudiske familien hadde var på ingen måte lik noe som hadde vært normalt tidligere, heller ikke blant kvinner i eliten. Milnor skriver i sin bok om samspillet mellom det som er offentlig og privat, som vist i Augustus' hus på Palatinhøyden. Strukturene som ble bygd her var på mange måter fjernet fra offentligheten som vanligvis holdt seg i forum. Likevel valgte Augustus å gjøre store deler av disse bygningene offentlige. Milnor beskriver denne distinksjonen mellom hva som var hva som på en og samme tid intensjonelt forvirret og strengt adskilt.¹⁶⁰ Hun

---

¹⁵⁶ Corbier, «Male Power and legitimacy through women: the *domus Augusta* under the Julio-Claudians», s. 182-183.

¹⁵⁷ Ibid. s.184.

¹⁵⁸ Frederik Pohl, «Tiberius,» i *Encyclopedia Britannica*, red. (2021).

¹⁵⁹ Corbier, «Male Power and legitimacy through women: the *domus Augusta* under the Julio-Claudians», s. 184-185.

¹⁶⁰ Milnor, *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*. s. 93.

trekker linjene fra det topografiske og arkeologiske til de skriftlige kildene ved å sammenstille denne hårfine balansen med at detaljer som blir offentlig delt. Folket fikk vite detaljer om Augustus' fordøyelse og hans forhold til moren sin, men de fikk ikke vite detaljer om hva som ble vedtatt av senatet. Slike detaljer ble delt i *res gestae* etter hans død. Det samme gjaldt hans oppvekst.¹⁶¹ Milnor beskriver også hvordan kvinnene her kunne brukes for å dekonstruere denne dikotomien mellom det private og det offentlige, og tok med dette i bruk noe som Milnor kaller «politicized domesticity».¹⁶² Siden kvinner per definisjon ikke kunne være romerske borgere og derfor heller ikke offentlige, politiske figurer, blir alle deres offentlige tilstedeværelse og handlinger suspendert i mellomrommet mellom offentlig og privat. Det var derfor spesielt viktig hvordan de opptrådte i dette rommet, som kan forklare den demonstrative avstanden som ble skapt mellom Augustus og hans datter, Julia, og senere hennes datter med samme navn. Milnor krediterer denne balansen mellom det private og det offentlige med suksessen til denne første begynnelsen på det romerske keiserdømmet.¹⁶³

4.2.4 Oppsummering

Augustus kom til makten i kjølvannet av borgerkrigene og krigene etter Caesars død. Caesar hadde allerede forsøkt å skaffe seg mer makt, og ble derfor drept. Som Caesars adoptivønn måtte Augustus derfor trå forsiktig. Noe som gjorde det enklere for Augustus var antakeligvis det faktum at Caesars vedtekter som gjaldt hans egen guddommelighet ble videreført etter hans død. Dette gav han automatisk en slags martyrstatus blant folket, og siden han allerede var blitt vedtatt som guddommelig og i tillegg kunne skilte om slektskap til Aeneas og Venus, var hans status som guddom blant folket nå et faktum. Det er likevel ikke sikkert at eliten, som på mange måter hadde vært høyere utdannet og i utgangspunktet mer skeptiske til Caesar, godtok dette like lett. Vi kan anta at dette er mye av grunnen til at Augustus måtte gå en slik balansegang mellom tradisjon og innovasjon under sin regjeringstid.

Under Augustus skjedde det med andre ord en rekke endringer. Selv om Augustus nektet å ta til seg mye formell makt, slik som konsulembetet, samlet han likevel opp

---

¹⁶¹ Ibid. s. 92.

¹⁶² Ibid. s. 93.

¹⁶³ Ibid. s. 303-304.

andre embeter som i praksis gav han en type makt vi i dag gjenkjenner som starten på et keiserrike. Av disse har vi blant annet pontifex maximus, som gav han overordnet ansvar for statskulten, rollen som prokonsul, som gav han kontroll over noen av provinsene, og i tillegg fikk han makten som tilsvarte en folketribun, uten å inneha embetet. Han hadde også kontroll over legionene, og mange av de viktigste senatorfamiliene hadde blitt utslettet under borgerkrigene. I tillegg kom mye av makten hans fra formuen hans og den enorme mengden klienter han hadde over hele riket. Det var i år 2 f.v.t. at han ble utropt til fedrelandets far, altså *princeps*, førstemann i den romerske staten.¹⁶⁴ Dette var i tillegg til at han, ifølge Cooley, ble oppfattet som en stor mann som ble født for å ha makt. Dette skal blant annet være mye på grunn av horoskopet hans. Cooley understreker også at dette skal ha gjort det vanskelig for Tiberius å følge i hans fotspor.¹⁶⁵

Denne balansegangen mellom tradisjon og innovasjon ser vi også at er til stede i andre aspekter av Augustus' principat. En av disse er religion. Selv om, som presisert tidligere, romerne selv ikke separerte religion fra stat eller dagligliv, gjøres det her for enklere forståelse for våre vestlige referansepunkter. Mye av Augustus gjerninger innenfor dette området besto i å restaurere templer og guddommer som romerne og den romerske staten med tiden hadde glemt og sluttet å ofre til. Dette ble sett på som et tegn på at alt han gjorde var for å sikre Romerrikets velstand og suksess, og at han var opptatt av å gjenopprette den tidlige republikken. Av innovative elementer ble som nevnt Augustus pontifex maximus i år 12 f.v.t., men denne innovasjonen begynner som sagt tidligere, spesielt for vestalinnene. De får i år 13 i oppgave å ofre til Fortuna Redux på princeps' vegne, og denne tilknytningen mellom vestakulten og Augustus' hus skal eskalere og fortsette for mange hans etterfølgere. Vestalinnene flyttes i tillegg fra templet de hadde okkupert gjennom hele den dokumenterbare tiden vi har av Forum, og inn i Augustus' eget hus på Palatinhøyden. Med vårt eget standpunkt i historien er det vanskelig for oss å se for oss hvilken effekt denne assosiasjonen skal ha hatt for det romerske folket. Barrett understreker dette i sin bok om Agrippina den yngre,¹⁶⁶ men

---

¹⁶⁴ Andreassen, «Introduksjon,». s. 17-21.

¹⁶⁵

¹⁶⁶

det er rimelig å anta at dette også ikke bare tilknytningen til kvinnene, men at det også er gjeldende for tiden fra og med Augustus også.

Hans familie og privatliv var også gjenstand for en slik balansegang. Han hadde høy grad av kontroll over hvilke detaljer om han selv som skulle gjøres offentlige, mye ble spart til hans selvbiografi. Også hans familiemedlemmer ble styrt med en streng hånd. Det var ikke mulig for Tiberius å avslå et krav fra Augustus om å skille seg fra sin kone for å så måtte gifte seg med sin stesøster (Julia). Enda et lag i denne mengden krav og kontroll kan også sees når flere familiemedlemmer senere blir forvist på grunn av sin oppførsel. Likevel kan vi også se en mengde innovasjon også i denne delen av Augustus' sfære. Hans kvinnelige familiemedlemmer, i tillegg til de som skulle komme senere, okkuperte en helt unik rolle i det romerske samfunn på grunn av rettighetene de fikk, eksempelvis en posisjon i sirkus.

5 Kanaler for overføring av makt

5.1 Presentasjon av kildene

Under følger en gjennomgang av hver av kildene jeg har tatt for meg, viktige seksjoner som jeg finner relevant er parafasert. Jeg har forsøkt å få tak i de nyeste norske utgavene, dette var ikke i hvert tilfelle mulig. Der dette ikke var mulig har det vært spesielt viktig å bekrefte med andre utgaver av oversettelsen.

5.1.1 Cassius Dio

På grunn av manglende oversettelse på norsk og mangel på nyere oversettelse på engelsk, forholder jeg meg her til Earnest Carys oversettelse, gitt ut mellom 1917 og 1925.

I bok 49, kapittel 38 skriver Dio om at Augustus, i stedet for å gjennomføre en triumf, gir Livia, hans kone og Octavia, hans søster, statuer, rett til å administrere sine egne ressurser uten verge, og den samme sikkerheten og ukrenkeligheten som en folktribun fikk.¹⁶⁷ Dette antas å ha skjedd rundt år 14 f.v.t, basert på når pannonierne erobres av Augustus. Dette er rettigheter som ingen andre kvinner på denne tiden hadde, bortsett fra Vestalinnene.¹⁶⁸

I bok 55, kapittel 8, får vi fortalt at det blir reist en søylegang til Livia som stod ferdig i år 7 f.v.t.¹⁶⁹ Med dette plasseres princeps' kone fysisk ut i byrommet, noe som kan ha bidratt til hennes synlighet.

Det er i kapittel 46 av bok 56 Dio skriver at Augustus etter sin død blir erklært udødelig og tildelt prester og hellige riter. Livia, hans enke, som allerede er blitt kalt Julia Augusta, ble gjort til hans prestinne. De tillot henne også å ansette en liktor. Tiberius og Livia bygde også et eget tempel i Divus Augustus' ære. Livia skal ha holdt en egen

---

¹⁶⁷ Cocceianus Cassius Dio, Earnest Cary, og Herbert Baldwin Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 5,» i *The Loeb classical library*, red. (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1917). s. 419.

¹⁶⁸ «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,» s. 105.

¹⁶⁹ «Dio's Roman history : in nine volumes : 6,» i *The Loeb classical library*, red. (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1917). s. 399.

festival i hans ære i palasset, noe som ifølge Dio ble etterfulgt av keiserne frem til da Dio selv levde.¹⁷⁰

I kapittel 12 av bok 57 skrives det at Livia hadde en status som var høyt over andre kvinner på denne tiden. Tiberius var derfor redd hun skulle bli overlegen. Dio skriver at hun til et hvert tidspunkt kunne tilkalle senatet, at dette var skrevet ned i offentlige dokumenter. Tiberius' brev skal også i en tid ha inkludert hennes navn, og brev skal ha blitt adressert til begge to sammen. Bortsett fra at hun aldri prøvde å innta senatet eller folkeforsamlingen, forsøkte hun å styre som om hun var regent alene. For under Augustus hadde hun hatt stor makt, og hun sa selv at det var hun som gjorde Tiberius til keiser. Derfor ønsket hun å bli stilt høyere enn han. Det var på grunn av dette at flere foreslo at hun skulle bli kalt 'mor til landet' eller 'forelder'. Det blir også foreslått at Tiberius skal få et tilnavn fra henne. Tiberius nektet alle disse hedringene fra å bli vedtatt, og etter hvert skal han ha fjernet henne helt fra offentligheten.¹⁷¹ Her understreker Dio hvor stor makt Liva hadde under Augustus' tid og store deler av Tiberius' regjeringstid.

Selv om vi i bok 58, kapittel 2, får vite at Tiberius forbød han at hun skulle erklæres som guddommelig etter hennes død, så skal senatet ha beordret et års sørgeperiode for kvinner. De skal også ha beordret bygd en bue, en ære som ikke hadde blitt vist noen andre kvinner. De skal også ha trosset Tiberius ved å kalle henne 'mor til landet'.¹⁷² Selv om Tiberius skal ha brukt mye krefter på å sørge for at hans mor ikke fikk mer makt enn seg selv, virker det til at hun fortsatt var høyt ansett av folket. Det er likevel vanskelig å bekrefte eller avkrefte om dette faktisk ble vedtatt, da byggverket ikke ble reist. Hva folk sa om henne bak lukkede dører er også vanskelig å vite.

I kapittel 3 av bok 59, skriver Dio om hvordan Caligula hedrer sin mor, sine søstre og sin bestemor. Antonia ble gitt navnet Augusta og gjort til prestinne i kulten rundt Augustus, og gitt privilegiene tildelt vestalinnene. Søstrene fikk privilegiene til vestalinnene, og i tillegg plasser ved han i sirkus. De ble også inkludert i bønnene som ble sagt hvert år for hans helse og for staten, men også i edene som ble sagt for å sverge

---

¹⁷⁰ «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 105-106.

¹⁷¹ Ibid. s. 141-143.

¹⁷² Ibid. s. 187.

allianse til han. Han skal så ha reist selv for å hente asken til sin mor og bror som hadde dødd i eksil og annullerte alle grep som var blitt satt inn mot dem.¹⁷³ Dette er en tydelig hedring av hans familie, til tross for at han senere sendte to av søstrene i eksil etter en av dem døde og Augusta skal, ifølge Dio skal ha blitt tvunget til å begå selvmord.¹⁷⁴

Det bli også tydelig i bok 59 hvor viktig Caligulas søster, Drusilla, var for han. I kapittel 11 beskriver Dio at hun ble gjort guddommelig,¹⁷⁵ og i kapittel 13 skrives det om hvordan, for å feire hennes bursdag, han hadde fått statuen hennes brakt inn i sirkus for å bli dratt på en vogn av elefanter, og gitt folket ekstravagante gratis forestillinger i to dager. Det ble også gitt gaver til senatorene og deres koner, og festmåltider til folket.¹⁷⁶ I kapittel 24 står det skrevet at det ble vedtatt at både Tiberius' og Drusillas bursdager skulle feires på samme måte som Augustus ble. Det ble også arrangert en festival, andre festligheter og satt opp avbildninger av Caligula og Drusilla.¹⁷⁷ Det er så klart også diskutert i boken at hans forhold til henne skal ha vært unaturlig for søsken, og at han blir mer og mer uforutsigbar etter hennes død.¹⁷⁸ Det er derfor vanskelig å sammenstille dette med noen slags strategisk plan, annet enn at han ville hedre henne.

Innen bok 60, kapittel 5, er Claudius blitt princeps. Det blir her beskrevet at han hedret sin far og mor med leker i sirkus på deres bursdager og utsatte andre festivaler som vanligvis ville funnet sted på denne tiden. Livia ble hedret med en hestekonkurranse og erklært guddommelig. Det ble satt opp en statue av henne i Augustus' tempel, og vestalinnene fikk i oppgave å ofre til henne. Kvinner ble bedt om å bruke hennes navn dersom de skulle sverge en ed.

I kapittel 22 blir Messalina gitt den samme plassen i sirkus med vestalinnene som Livia hadde gjort, og også bruken av *carpentum*.¹⁷⁹ Carpentum var en vogn som tradisjonelt er tilknyttet prester og prestinner,¹⁸⁰ altså også vestalinnene. Liva ble avbildet i

---

¹⁷³ Ibid. s. 267.

¹⁷⁴ Ibid. s. 269.

¹⁷⁵ Ibid. s. 295.

¹⁷⁶ Ibid. s. 301.

¹⁷⁷ Ibid. s. 337.

¹⁷⁸ Ibid. s. 293.

¹⁷⁹ Ibid. s. 423.

¹⁸⁰ Judith Ginsburg, *Representing Agrippina : constructions of female power in the early Roman Empire*, vol. vol. 50, American classical studies (Oxford: Oxford University Press, 2006). s. 60.

carpentum på en mynt utgitt under Tiberius,¹⁸¹ så her ser vi at den samme statusen Livia hadde ble etterstrebet for Messalina. I bok 61, kapittel 33, skriver Dio at Agrippina blir gjort den samme æren og får alle privilegiene som Livia har hatt.¹⁸²

5.1.2 Suetonius

Romerske keisere av Suetonius ble oversatt til norsk i 1978 av Henning Mørland. Ved behov, og for å se på en nyere utgave ser jeg også på Catherine Edwards' engelske oversettelse fra 2000.

I kapittel 29 av Augustus' bok forteller Suetonius om alle byggverkene Augustus reiste da han kom til makten. Blant disse en rekke restaureringer av templer til blant annet Jupiter Tonans og Mars Ultor. Han bygde også andre byggverk som han oppkalte etter familiemedlemmene sine; dine adoptiv sønner, Gaius og Lucius, sin kone, Livia, og sin søster, Octavia.¹⁸³ Dette er såpass konkret og håndfast, så vi kan regne med at dette er sannferdig. Det vi kan trekke ut av dette av relevant informasjon, er Augustus' fokus på å gjenopprette tilknytningen til de tradisjonelle gudene, og at han fysisk plasserer sine familiemedlemmer i form av bygninger ut i Roma. Dette kan ha hjulpet til med deres synlighet.

I kapittel 31 får vi høre om at Augustus tar over stillingen som pontifex maximus etter Lepidus' død. Det skrives også om at han får orden på kalenderen, og at han øker prestenes antall og respekt. Det legges her særlig fokus på vestalinnene. Suetonius nevner også her om at mange ba om at deres døtre skulle unntas fra loddtrekningen om plassen. Til dette svarte Augustus at han selv skulle foreslått sine datterdøtre dersom de var gamle nok. Også i dette kapittelet nevnes det at han kaller til live gammel religiøs skikk.¹⁸⁴ Dette er også en tydelig del av Augustus' plan for å gjenopprette gamle tradisjoner og å gå tilbake til å hedre de gamle gudene. Her ser vi også hans vektlegging av å knytte seg til vestalinnene og å styrke deres posisjon.

---

¹⁸¹ Vedlegg 2.

¹⁸² Cocceianus Cassius Dio, Earnest Cary, og Herbert Baldwin Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 8,» i *The Loeb classical library*, red. (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1925). s. 27.

¹⁸³ Gaius Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,», red. (Oslo: Aschehoug, 1974). s. 93-94.

¹⁸⁴ Ibid. s. 95.

Vestalinnene nevnes igjen i kapittel 44, når de får tildelt seter i sirkus, på motsatt side av pretorbenken. Andre kvinner var blitt plassert på de høyeste plassene,¹⁸⁵ vekk fra mennene sine, som det egentlig var tradisjon for menn og kvinner å se gladiatorkampene sammen.¹⁸⁶ Her ser vi både hvordan Augustus vender tilbake til tradisjon, hvor menn og kvinner sitter separat, og hvordan han igjen gir vestalinnene en spesiell, og veldig tydelig posisjon.

I kapittel 62, 63 og 64, under en gjennomgang av Augustus' privatliv, skriver Suetonius om hvordan ekteskap har blitt arrangert. I kapittel 62 om sine egne ekteskap, først til Scribonia, et ekteskap som produserte Julia, og skilte han seg for å gifte seg med Livia. Hennes tidligere ektemann, skriver han, måtte vike for Augustus selv om hun var svanger. I kapittel 63 får vi vite om hvordan datteren, Julia, først gifter seg med Marcellus, sønn av Augustus' søster, altså sitt søskenbarn, deretter til Agrippa etter hans død. Etter også Agrippa døde endte valget på Tiberius, Julias stebror (og senere adoptivbror¹⁸⁷), som han tvang til å skille seg fra sin kone som var svanger og som han allerede hadde et barn med.¹⁸⁸ I kapittel 7 av Tiberius' bok forsterkes bildet vi får av hvor motvillig denne skilsmissen og ekteskapet til Julia var.¹⁸⁹ Det er ekteskapene til Augustus' barnebarn som gjennomgås i kapittel 64. Han gifter Julia den yngre til sønnen av en senator, og Agrippina til Germanicus, som var Livias barnebarn (og senere, gjennom adopteringen av Tiberius og Tiberius' adoptasjon av Germanicus, også Augustus' barnebarn og derfor Agrippinas søskenbarn¹⁹⁰).¹⁹¹ Her ser vi hvordan Augustus forener den Juliske slekten, representert av seg selv og sine kvinnelige etterkommere; Julia og Agrippina, med den Claudiske slekten, representert av sin kone, Livia og hennes mannlige etterkommere, Tiberius og Germanicus.

I kapittel 65 skriver Suetonius om at begge Juliaene, hans datter og hans barnebarn, skjempte seg sånn ut at han forviste dem. Tidligere, i kapittel 64, skrives det om hvordan han var svært streng med hvordan jentene skulle opptre, de skulle arbeide ved veven og

---

¹⁸⁵ Ibid. s. 106.

¹⁸⁶ Gaius Suetonius Tranquillus og Catharine Edwards, «Lives of the Caesars,» i *Oxford World's Classics*, red. (New York: Oxford University Press, 2000). s. 106.

¹⁸⁷ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,» s. 157.

¹⁸⁸ Ibid. s. 115.

¹⁸⁹ Ibid. s. 151.

¹⁹⁰ Ibid. s. 157.

¹⁹¹ Ibid. s. 115-116.

kun opptre på en slik måte at det kunne skrives om i hus-journalen. Videre står det at Gaius og Lucius dør, og at han da adopterer Tiberius, sin stesønn, og Agrippa, den tredje sønnen til hans datter Julia. Agrippa skal han også ha forvist, på grunn av hans «... sjofle og brutale karakter». Suetonius skriver at Augustus håndterte bedre at hans familiemedlemmer døde, enn at de vanæret familien. Han trekker her frem at når det gjaldt hans datter, hadde han fått opplest et referat til senatet på hans vegne, og at han av skam kom til å unngå all omgang.¹⁹² Fra dette kan vi tolke at Augustus hadde høye krav til sine familiemedlemmer, og at han veldig offentlig skapte avstand mellom familien og de familiemedlemmer som han mente hadde satt han i vanære. De samme høye kravene gjaldt for både kvinnene og mennene, og med dette kan vi begynne å få et bilde av hvor viktig det var for han at også kvinnene ble høyt ansett av samfunnet.

Livia blir, i kapittel 100, adoptert inn i den Juliske slekten i Augustus' testamente.¹⁹³ Dette bekreftes fra flere kilder, og etter dette blir hun av mange referert til som Augusta. Dette fører med seg enda et steg i foreningen av den Juliske og den Claudiske slekten.

I kapittel 50 av boken om Tiberius nevnes Livia i forbindelse med tempelet til Vesta. Dette er riktignok ikke under ordre fra Tiberius, da han ved flere anledninger både før og etter hadde forsøkt å begrense sin mors handlingsrom og offentlige anseelse. Dette ser vi i kapittel 51, når det nevnes at han etter hennes død nektet henne guddommelig status, regnet hennes testamente ugyldig, og tidligere, som bekreftet av Tacitus, visstnok hadde nektet henne tilnavnet «fedrelandets mor».¹⁹⁴ Suetonius beskriver at Tiberius ofte skal ha minnet sin mor på å ikke «blande seg i slikt som gikk utover hva som passet seg for en kvinne ...». Dette var spesielt etter denne hendelsen ved Vestas tempel, hvor Livia hadde sett at det brant like ved tempelet og så personlig hadde oppfordret både soldatene og folket til å gripe mer energisk inn.

Som vi ser i kapittel 53, hadde Tiberius også den samme fiendtligheten ovenfor Agrippina, hans adoptivsonns kone, spesielt etter Germanicus' død. Suetonius beskriver her hvordan han unngikk å snakke med henne og å invitere henne til selskap, da han

---

¹⁹² Ibid. s. 116-117.

¹⁹³ Suetonius Tranquillus og Edwards, «Lives of the Caesars», s. 143.

¹⁹⁴ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere», s. 177.; Cornelius Tacitus, «Årbøkene (Annales)», red. (Aschehoug i samarbeid med Fondet for Thorleif Dahls kulturbibliotek og Det norske akademi for sprog og litteratur, 1988). s. 11.

mistenkte henne om å prøve å forgifte ham. Til slutt skal han ha forvist henne.¹⁹⁵ Til tross for hans hat ovenfor moren, omfavnet han hennes tre sønner, hans adoptivsønnesønner, da de tre og hans biologiske sønnesønn var de eneste arvtagerne han hadde. Han la de to eldste, Nero og Drusus spesielt til hjertet. Dette var helt til han fikk høre at de hadde blitt inkludert i bønnene på statens vegne, som ifølge Suetonius førte til at Tacitus tok til tale mot dette foran senatet. Det hele endte med at de to ble erklært fiender av fedrelandet og døde av sult og potensielt selvmord.¹⁹⁶ Den gjenlevende adoptivsønnesønnen, Gaius (Caligula) og biologiske sønnesønnen, Tiberius ble i hans testamente skrevet opp som likeverdige arvtagere som også skulle tre inn i hverandres sted hvis den andre skulle dø.¹⁹⁷ Suetonius beskriver Tacitus som spesielt brutal, hensynsløs og paranoid, og skriver i kapittel 62 at han visstnok skal ha hatt et ønske om å henrette alle sine gjenlevende arvinger.¹⁹⁸ Av dette er det svært vanskelig å skille fiksjon fra virkelighet, da Suetonius er kjent for å utbrodere kraftig i sine bøker. Det har også som nevnt tidligere vært en tradisjon for å avfeie hans tekster i vitenskapsmiljøet, da det ofte fremstår som sladder. Likevel blir han også som nevnt i større grad stolt på i disse dager. Vi kan hente fra dette og fra flere andre kilder at Tacitus tilsynelatende i mindre grad var opptatt av å fremme kvinnene i livet sitt (bortsett fra plassen Livia fikk med Vestalinnene i sirkus), og i tillegg muligens mindre opptatt av å sikre fremtiden til dynastiet, i hvert fall på sine eldre dager.

I kapittel 15 av Caligulas bok beskriver Suetonius at Caligula selv reiste for å hente sin mors og brors asket tilbake til Roma. Veien tilbake beskrives som med pomp og prakt, bevitnet av folkemengder da han ankom land og frem til mausoleet (Augustus' mausoleum, som presisert av Edwards¹⁹⁹). Han skal ha beordret at det hvert år skulle ofres ved deres grav, og at til ære for hans mor skulle holdes sirkusleker og at hennes avbildning skulle bæres gjennom byen i en egen vogn i et høytidelig opptog. Han gav så alle æresbevisningene som var gitt til Livia, til sin farmor, Antonia (med dette menes det sannsynligvis hennes plass blant vestalinnene i sirkus). Han la også til søstrene sine i alle edsformularer, og at alle konsulers forslag til senatet også skulle inkludere hans

---

¹⁹⁵ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 178.

¹⁹⁶ Ibid. s. 179.

¹⁹⁷ Ibid. s. 193.

¹⁹⁸ Ibid. s. 187.

¹⁹⁹ Suetonius Tranquillus og Edwards, «Lives of the Caesars,». s. 142.

søstre.²⁰⁰ I kapittel 16 står det skrevet at han velger å gjøre Livias testamente gyldig.²⁰¹ Caligula går med andre ord enda lengre enn Augustus i å hedre sine kvinnelige familiemedlemmer, spesielt sine søstre.

Caligulas forhold til sine søstre er noe Suetonius diskuterer i kapittel 24. De hadde nære forhold, og Suetonius skriver om at disse forholdene var nærmere enn det som var naturlig for søsken. Drusilla skal ha vært hans favorittsøster, så da hun døde skal han ha forordnet landesorg, og forbudt både latter, bading og middagsselskap. Etter dette skal han ha nektet å avlegge noen eder uten å påkalle Drusillas guddom. Han hadde ikke den samme æren og respekten ovenfor de to andre.²⁰² Senere skal han ha landsforvist begge to.²⁰³ Vi kan med andre ord anta at hun ble gjort til guddom, men dette skal ikke ha blitt opprettholdt lenge etter Caligulas død, da ifølge Gradel, hennes guddommelighet ikke ble tatt tilbake, men heller ignorert.²⁰⁴

I kapittel 11 av Claudius' bok skriver Suetonius at Claudius vedtok at hans bestemor, Livia skulle dyrkes som en guddom, og at hennes bilde, slik som Augustus' skulle trekkes på en vogn av elefanter under åpningsprosesjonen i sirkus. For foreldrene skulle det innføres offentlige sørgefester, for faren, årlige sirkusleker på fødselsdagen hans og for moren, en vogn for å kjøre bildet hennes over sirkusplassen. Hun skulle også få tilnavnet Augusta, som hun nektet å ta imens hun levde.²⁰⁵ Claudius gjenoppretter altså her det Tiberius tidligere hadde forbudt, nemlig dyrkingen av Diva Augusta (Livia). Han hedrer også sin mor, Antonia, som var niesen til Augustus.

I kapittel 12 av Neros bok, gir Nero Vestalinnene en plass under atletkonkurransene. Dette var fordi Ceres' prestinner allerede hadde denne retten.²⁰⁶ Nero hadde ifølge Wildfang et tettere forhold til Ceres enn han hadde til Vesta, og han kan da ha valgt å gjøre statusen til Ceres' prestinner høyere ved å forbinde dem til vestalinnene.²⁰⁷

---

²⁰⁰ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 202.

²⁰¹ Ibid. s. 204.

²⁰² Ibid. s. 210.

²⁰³ Ibid. s. 215.

²⁰⁴ Gradel, *Emperor worship and Roman religion*. s.

²⁰⁵ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 243.

²⁰⁶ Ibid. s. 278.

²⁰⁷ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*.

5.1.3 Tacitus

Årbøkene av Tacitus ble oversatt i 1988 av Henning Mørland. Det er denne utgaven jeg i all hovedsak forholder meg til. Ved behov ser jeg på engelske oversettelser.

I kapittel 1.3, under den ganske raske gjennomgangen av Augustus' liv, nevner Tacitus Augustus' adoptiv sønner. Tiberius og hans bror, Drusus ble gjort til imperator, og Gaius og Lucius til ungdommens førstestemenn. Tacitus skriver her som vi vet at Gaius og Lucius hadde blitt adoptert inn i keiserfamilien, og understreker at hedringen av stesønnene Tiberius og Drusus ble gjort før de første adoptiv sønnene døde og Tiberius selv blir adoptert. I samme kapittel teoretiseres det om at det er Livias intrigemaking som har skyld i Lucius tidlige død på vei til Spania. Hennes intriger blir senere nevnt igjen i sammenheng med at Tiberius nå som åpenbar arving ble presentert til hærene. Ordene som brukes her er at hennes 'skumle intriger' ikke står bak, men at hun likevel oppmuntrer det. Tacitus skriver også at hun overtalte Augustus til å sende Agrippa Postumus, hans gjenlevende barnebarn gjennom Julia, bort til øyen Planasia.²⁰⁸ Det samme reflekteres igjen i kapittel 1.4, hvor Tacitus skriver om at det må ha vært slitsomt for Augustus å leve med en kvinne med slik herskerlyst, og å måtte tjene henne, i tillegg til to umodne ynglinger (her refereres det til Agrippa og Tiberius).²⁰⁹ Denne oversettelsen av portretteringen av Livia bekreftes av Woodman, her brukes også «womanly unruliness» og «enslavement to the female».²¹⁰ Som nevnt tidligere er Tacitus kjent for hvordan han portretterer kvinner, derfor er det umulig å si hvorvidt Livia faktisk stod bak noen av disse intrigene, eller om hun var noen intrigemaker i det hele tatt. Vi kan heller ikke si så mye om hvor involvert Livia var i avgjørelsene om å sende Agrippa Postumus vekk, eller i behandlingen Tacitus nå fikk som arvtager. Vi har likevel fra andre kilder at Augustus satte pris på hennes synspunkt, og vi kan også anta at hun faktisk ønsket at hennes egen sønn skulle bli princeps etter Augustus.

Det er i kapittel 1.5 at Tacitus skriver om at det går rykter om at det er Livia som står bak Augustus' død. Dette skal ha vært fordi det ble tolket en fare for at Agrippa Postumus skulle få komme hjem igjen etter et besøk Augustus skal ha hatt hos han.

---

²⁰⁸ Tacitus, «Årbøkene (Annales),» s. 30-31.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Cornelius Tacitus og A. J. Woodman, «The Annals,» red. (Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company, 2004). s. 2-3.

Hans ledsager dør plutselig, og ikke lenge etter er Augustus selv død. Han anklager henne også for å ha stengt av huset frem til alt var på plass og Tiberius kunne overta regjeringen. I kapittel seks står det at det første de gjorde var å «rydde Postumus Agrippa av veien», og videre at Livia og Tiberius skal ha stått bak med «stemor-hat» og frykt som bakgrunn. Dette nekter Tiberius for å ha beordret,²¹¹ så her har vi heller ikke nok kildegrunnlag til å kunne si om dette var bakgrunnen eller om Augustus selv hadde beordret han henrettet, han hadde jo tross alt bannlyst han selv. Vi møter fortsatt den samme portrettingen av Livia, som vi fortsatt ikke kan bekrefte om er sant, eller om er et forsøk av Tacitus på å lære leserne at man bør styre unna kvinner med ambisjoner.

Tacitus' nevner i kapittel 1.8 Vestalinnene, som har hatt ansvaret for Augustus' testamente. I dette er Tiberius og Livia oppnevnt som hovedarvinger. Livia blir adoptert inn i Julius-slekten, og gis navnet Augusta.²¹² Dette går forbi uten noen ekstra bemerkninger eller utbroderinger fra Tacitus. Dette er også bekreftet fra flere hold og kan antas å være sant.

I kapittel 1.10, under samtalene som skjer før Augustus' begravelse, skrives det om at Livia giftet seg med Augustus imens hun fortsatt var svanger med Drusus, og det settes da spørsmål rundt om dette støtet mot hellig skikk. Det nevnes også at Livia har vært en «... lei mor for staten, en lei mor for Caesar-slekten»²¹³, og at Augustus ikke har gjort gudene noen ære når han selv ønsker å bli dyrket av spesielle og alminnelige prester. Augustus skal heller ikke ha vist noen kjærlighet ovenfor staten ved å utnevne Tiberius som arvtager, da hans karakter beskrives som hovmodig og hjerteløs. Tacitus teoretiserer her at Augustus ville sette seg selv i bedre lys ved å bli sammenlignet med en av dårligere karakter. Senere skrives det at Augustus skulle dyrkes som gud i et eget tempel.²¹⁴ Av relevant informasjon kan vi her trekke ut at Augustus ble dyrket under sin levetid, her kan vi som nevnt tidligere anta at dette gjelder hans genius, og ikke nødvendigvis hans levende person. Vi vet også at det ble vedtatt at det skulle fortsette etter hans død.

---

²¹¹ Tacitus, «Årbøkene (Annales),» s. 32.

²¹² Ibid. s. 34.

²¹³ Ibid. s. 36.

²¹⁴ Ibid. s. 39.

I kapittel 1.14 skrives det at senatorene foreslo å gi Augusta (Livia) tilnavnet 'fedrelandets mor',²¹⁵ eller som det står i Woodmans oversettelse, 'forelder'.²¹⁶ Det blir også foreslått at Tiberius skal få tilnavnet 'Julias sønn'. Etter dette står det at Tiberius ofte skal ha uttrykket at en skal være forsiktig med å opphøye kvinner for mye. Tiberius forbyr derfor et alter til minne om hennes adopsjon, og andre hedringer som lignet. Deriblant nektet han henne også å bli ledsaget av en liktor, slik som Vestalinne hadde.²¹⁷ Hvor mye av dette som stemmer er det vanskelig å fastslå. Tacitus stort sett omtaler både Tiberius og Livia i et negativt lys kan man gjette seg til at forslagene om at hun skal hedres er sannferdige. Hva som er grunnen bak at Tiberius avslår dette er derimot ikke sikkert, og heller ikke noe som det er mulig for oss å vite. Tacitus skriver også at Tiberius vanligvis avslår slike hedringer av seg selv,²¹⁸ så vi kan gjette oss til at han følger i Augustus' fotspor når det gjelder å avslå makt av beskjenhet, og at dette også strekker seg til hans mor. En liktor ville stilt henne likere Vestalinnene, og dette ville gi henne et preg av hellighet.

I 1.40 nevnes Agrippina, Augustus' barnebarn og Germanicus', Tiberius' adoptiv sønn og nevø, kone. Hendelsen som beskrives er under mytteriet ved Rhinen, hvor svangre Agrippina og deres sønn, Caligula, også er i felten sammen med Germanicus. Tacitus beskriver situasjonen som farlig og bebreider Germanicus for at han lar hans kone og sønn være til stede under slike omstendigheter. Agrippina, som her beskrives som at hun vegrer seg, forsikrer Germanicus om at hun stammer fra den guddommelige Augustus og at hun ikke var fremmed for å trosse farer. Hun blir likevel overtalt til å reise hjem, sammen med noen av de andre kvinnene som oppholdt seg der.²¹⁹ I 1.41 beskrives det hvordan hun var høylytt gråtende og opprørt over å måtte reise, og at mennene ikke mente dette sømmet seg for hustruen til overfeltherren. Dette var før de innså hennes status, som både blod av Augustus og Agrippa, og dessuten sjeldent fruktbar og av berømmelig moral. I tillegg var det Caligula, som hadde vokst opp i leiren med soldatene. De ville hindre dem i å reise, og stilte seg i veien for henne. Germanicus skal her ha blitt sint, og holdt en bebreidende tale til dem for å ikke innse at

---

²¹⁵ Ibid. s. 11.

²¹⁶ Tacitus og Woodman, «The Annals».

²¹⁷ Tacitus, «Årbøkene (Annales)», s. 43.

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Ibid. s. 53.

de måtte reise for å være trygge. Her understreker han både Agrippinas og Caligulas herkomst, og at han eller soldatene ikke bør risikere å stå til ansvar dersom de skulle bli drept. Tacitus krediterer også Agrippina for at mytteriet ble stoppet.²²⁰ Denne hendelsen bekreftes av Dio.²²¹ Av dette kan vi tolke at Agrippinas status var høy i kraft av sin guddommelige morfar, Augustus. Tacitus omtaler henne også som med 'berømmelig moral', så mengden lovord og hvor sannferdig ordlyden i Germanicus' tale var, kan vi heller ikke si noe om.

Det neste som er verdt å notere seg ser vi i 2.86, hvor Tiberius personlig fremmer et forslag om valget av en Vestalinne for å ta plassen til Occia, som hadde tjent kulten med den største ærbarhet. Han takker også fedrene for å ha tilbudt sine døtre, før en av dem ble valgt på grunnlag av at moren aldri hadde vært skilt. Den som ikke ble valgt fikk en medgift på en million sestertser som trøst.²²² Siden Tiberius jo var Pontifex Maximus, var ikke dette utenfor hans ansvarsområde. Det som er verdt å bemerke seg med dette er hvordan han berømmer fedrene for å stille døtrene sine til disposisjon, og at han gir jenta som ikke blir valgt en stor medgift som trøst. Med dette følger han Augustus' tradisjon med å forhøye Vestalinnenenes status.

I 3.64 får vi vite at Julia (Livia) er syk, og ettersom hennes forhold til Tiberius muligens har vært bedre, eventuelt godt skjult hat, haster Tiberius tilbake til Roma. Tacitus beskriver videre at hun hadde dedisert en statue til guddommelige Augustus, og hadde fått risset inn Tiberius' navn nedenfor sitt eget. Dette hadde han visstnok tolket som en fornærmelse og stuert over i skjult hat.²²³ Igjen er dette personlige følelser og meninger som vi i ettertiden ikke kan vite noe om. Tacitus levde ikke på samme tid som Tiberius, så ikke han heller kan vite noe om dette. Vi kan likevel hente fra dette at Livia dediserte en statue til Augustus og fikk risset inn både sitt eget og Tiberius' navn. Selv om Tiberius skal ha nektet henne guddommelige titler og en liktor, kan vi likevel tolke av dette at hennes status også nå var høy nok til å stilles i denne posisjonen.

---

²²⁰ Ibid. s. 54-55.

²²¹ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 125.

²²² Tacitus, «Årbøkene (Annales),». s. 134-135.

²²³ Ibid. s. 180.

Tacitus skriver i 4.12 om hendelsene etter Drusus den yngre, Tiberius' biologiske sønns død. Her nevnes det at Drusus' død i noen grad ikke ble sørget over. Dette skal ha vært på grunn av en glede over at Germanicus' hus med sine tre sønner – som var foretrukket som arvtagere selv om Germanicus hadde blitt drept noen år tidligere – igjen kom i forgrunnen. Agrippina nevnes her som at hun skal ha hatt visse forhåpninger rundt et slikt utfall. Drusus' drapsmann, Seianus, skal også ha forblitt ustraffet, fordi det ikke frembrakte noen sorg at han døde, og han skal også ha ønsket å få Germanicus' tre sønner ut av veien. Det står videre skrevet at han jo ikke kunne forgifte alle tre på en gang, siden de var godt bevoktet, og en ikke kunne komme forbi Agrippinas dyd. Derfor valgte han heller å bruke Livias gamle hat mot sin stedatter til å anklage Agrippina ovenfor Tiberius om å strebe etter makt på sine barns vegne. På denne måten begynte det å gå rykter om dette, også blant hennes nærmeste venner. Fraksjoner skal ha begynt å oppstå mellom Agrippina og Seianus, som helt tydelig hadde høye ambisjoner. Agrippina fortsatte å fremme sine sønner.²²⁴ Av dette kan vi ta ut at Agrippinas status blir svekket av Seianus, spesielt siden hun ikke lengre har noen tilknytning til Tiberius nå som Germanicus var død. Tacitus forkjærlighet for Agrippina, og hennes og Germanicus' barn kan nok begrunnes med at det var Caligula som etter hvert skulle bli tronfølger. Derfor er det vanskelig ut ifra dette å tolke hvordan Agrippinas status endret seg, og om den endret seg i det hele tatt. Spesielt siden historieskriverne har en tendens til å portrettere kvinner på én av to måter; dydig eller uregjerlig.

I 4.16 kan vi lese om hvordan Vestalinnenenes status forhøyes for å gjøre det mer fristende å drive med religiøs virksomhet. Dette gjøres ved at en vestalinne får bevilget to millioner sestertser, og at Augusta (Livia) skulle ha sin plass blant vestalinnene når hun besøkte sirkus. Denne hendelsen blir trukket frem flere steder i litteraturen, og det er her uvisst hvem som egentlig øker hvem sin status og hvorfor. Den Julio-Claudiske familien hadde som kjent allerede et tett forhold til Vesta som ble forsterket av Augustus, og senere også av Tiberius. Det hadde likevel lenge vært et problem å få rekruttert nye prestinner, som vi kan se ved Augustus' egen tale til senatorene om å frivillig foreslå sine døtre, som beskrevet av Suetonius.²²⁵ Livia var allerede religiøst

---

²²⁴ Ibid. s. 205-207

²²⁵ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere», s. 95.

forbundet, så det kan også tenkes at hennes status i religionen også ble forsterket av denne plasseringen.

Vi blir fortalt om Julia Augustas (Livia) død i 5.1, og i 5.2 får vi høre at Tiberius spesifikt har bedt om at hun ikke skal tilbes som guddom etter sin død, da dette var det hun ønsket.²²⁶ Dette skal Tiberius ha skrevet i et brev, og det bekrefte også av Suetonius.²²⁷ Som vi har sett blir dette gjenopprettet av Claudius.

5.1.4 Ovid

Av Ovids verk *Fasti* har jeg brukt den engelske oversettelsen fra 2011 av Anne og Peter Wiseman i mangel på en norsk oversettelse.

I kapittel 1, ved seksjon 530, understreker Ovid viktigheten av gudinnen Vesta for Augustus' slekt, og skriver også at det bare er riktig at det er hans hus som skal styre. I samme seksjon knytter han også Augustus med Aeneas. Videre skrives det Tiberius²²⁸ er sønn og sønnesønn av en gud, og selv om han selv er beskjeden så vil han bære et gude-aktig sinn og sin fars byrde. Julia Augusta (Livia) skal være en ny guddommelig kraft.²²⁹ Både Julius Caesar og senere Augustus skal ha påstått slektskap til Aeneas.²³⁰ Ovid levde under Augustus' tid, og skal ha inkludert han og hans slekt i *Fasti* for å blidgjøre han. Derfor må vi ta dette med en klype salt, men vi kan likevel ta dette som en bekreftelse på at det er sant at Augustus ønsket å vektlegge denne tilknytningen. Dette refererer også til Augustus' stilling som pontifex maximus, og derfor hans ansvar overfor vestalinnene. Samtidig forsterker dette også Livias tilknytning til Augustus' hus og hennes guddommelighet.

I seksjon 650 skrives det om at «gudinnen din mor har etablert, både i gjerning og med et alter – hun som alene ble funnet verdig Jupiters vogn.»²³¹ Tolkningen av dette i boken går kun så langt som å si at «din mor» refererer til Livia, og at hun etablerte en standard for ekteskapelig opptreden. Også at hun etablerte alter til gudinnen Concordia i

---

²²⁶ Tacitus, «Årbøkene (Annales),» s. 249.

²²⁷ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,» s. 177.

²²⁸ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*.

²²⁹ Ibid. S. 13-14.

²³⁰ W. Scovil Anderson, «Aeneas,» i *Encyclopedia Britannica* (2020).

²³¹ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*. s. 16.

7 f.v.t.²³² Resten av setningens betydning er mindre sikker, da Wiseman ikke refererer til denne delen av setningen i sine fotnoter. Dette kan enten referere til gudinnen hun skal ha hedret eller til Livias bruk av *Carpentum*.

I kapittel 3, ved seksjon 420 skrives det om at Augustus tilegner seg tittelen pontifex maximus. Videre skrives det at «over de evige flammer, eksisterer evige Caesars makt. Du ser lovnadene til imperiet forent». Noen setninger lengre ned skrives det «Vesta, beskytt din slektnings hode! Din flamme, som han vokter med hellig hånd, lever og trives. Lev uten slokking, ber jeg, både flamme og leder». Her knytter Ovid Romerrikets flamme sammen med Augustus, noe som gjør det naturlig å forbinde dette videre med kapittel fire, seksjon 950. Her skriver Ovid om at Vesta er blitt ønsket velkommen inn i huset til sin slektning.²³³ Augustus gjorde også krav på slektskap til Venus gjennom Caesar, dette gjorde gudinnen Vesta til Augustus' slektning som Venus' tante.²³⁴ Seksjonen i kapittel fire refererer til at tempelet til Vesta var blitt flyttet til Augustus' hus på Palatinhøyden etter han ble Pontifex Maximus.²³⁵ Sammen er det naturlig å tenke at disse seksjonene også refererer til at flyttingen av Vestas tempel fra Forum til hans hus forbandt hans sikkerhet og styre til Romerrikets husflamme. Disse var nå blitt det samme.

I kapittel 6 skrives det om en hendelse mellom seksjon 440 og 465, hvor Vestas tempel tok fyr. Dette var i 241 f.v.t., da Metellus var pontifex maximus. Han skal ha gått inn i tempelet, selv om det ikke var tillatt for menn å gå inn, for å redde vestalinnene. Han roper til dem at det er handling som redder dem, ikke bønn. Han erkjente at dette var forbudt, og var villig til å bli dømt til døden for dette. Vesta selv skal så ha tilgitt han, og det var på grunn av han at Vestas flamme overlevde. Ovid skriver videre at Vestas flamme skinner godt under Augustus, og at imens han styrer skal ingen vestalinner bli dømt for å vanære sitt hodeplagg (vestalinnene hadde en tradisjonell måte å bære håret sitt på og tradisjonelle hodeplagg, som skal ha lignet en bruds hodeplagg²³⁶) eller bli begravd i jorden. Dette, skriver Ovid, er hvordan en som har mistet sin jomfrudom

---

²³² Ibid. s. 90 og 130.

²³³ Ibid. s. 86.

²³⁴ Ibid. s. 139.

²³⁵ Ibid. s. xxii.

²³⁶ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 11-12.

dør.²³⁷ Her understrekes på nytt Augustus' forhold til Vesta og hennes prestinner. Hvorvidt det her sammenstilles at Augustus' regjeringstid er så stabil at ingen vestalinner begår *incestum* (bryter jomfrudomspakten, som igjen blir sagt å sette romerfreden i fare), eller om det ikke er noen vestalinner som blir straffet for å begå *incestum* er uklart. Wildfang skriver i sin bok at vestalinnene åpenlyst skal ha brutt pakten under de Julio-Claudiske princepsene uten straff.²³⁸ Det er likevel ikke sikker det er det Ovid mener med denne passasjen, det kan like godt bety at Augustus' styre er så stabilt og at han selv gir av sin styrke til flammen, slik at *incestum* ikke er en trussel for at flammen skal slukke. Igjen kan dette godt være den sanne intensjonen på et ideologisk nivå, selv om hva som faktisk har skjedd kan være noe annet.

5.1.5 Augustus

Her har jeg i hovedsak forholdt meg til Hilde Brendeford Andreassens norske oversettelse av RGDA fra 2020, men jeg har også brukt Alison Cooleys engelske oversettelse fra 2009, som referert til tidligere i teksten. Andreassen har også brukt Cooleys tekst i sin oversettelse, sammen med John Scheids franske oversettelse fra 2007.

Som referert til tidligere, nevnes Vestalinnene i kapittel 11, da de blir beordret av senatet til å ofre ved et alter som ble satt opp for Fortuna Redux ved tempelet til Honos og Virtus, for å takke for Augustus' hjemkomst. Denne dagen var 12. oktober, og blir gjort til en offentlig festdag kalt Augustalia. Andreassen skriver i kommentar til denne at Vestalinnene kun deltar ved de viktigste anledningene, og at denne feiringen ble mer innfløkt etter Augustus' død, da man begynte å ha feiringen i første del av oktober. Dette var ifølge Andreassen første gang en vanlig person, og ikke en guddom, hadde gitt navn til en festdag.²³⁹ Dette er den første gangen Vestalinnene nevnes i RGDA, og som nevnt tidligere, den første gangen Vestalinnene får en oppgave som går utenfor å beskytte den romerske stat. Dette fører til at vi med dette kan begynne å knytte Augustus direkte til Romerrikets velvære.

---

²³⁷ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*. s. 116-117.

²³⁸ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 106.

²³⁹ Caesar Augustus og Hilde Brendeford Andreassen, «Den guddommelige Augustus' bragder,» i *Kanon : antikkens litteratur på norsk*, red. (Oslo: Gyldendal, 2020).

I kapittel 14, refereres det til Augustus' første adoptiv sønner, Gaius og Lucius. Disse var som kjent egentlig hans barnebarn gjennom datteren, Julia og hans venn, Agrippa. Ordet som her er brukt er 'sønner', og ikke 'adoptiv sønner'. Andreassen skriver i notatene at vi antar at det var planen at Gaius skulle ta over principatet etter Augustus' død, og at dette forespeiles i ærene som ble tildelt dem i denne seksjonen av RGDA. Guttene, som begge da var under 15, ble utnevnte som konsuler av senatet og det romerske folk. De skulle inntre i dette embetet etter en periode på fem år. De skulle også delta i statens rådslagninger etter de ble introdusert til Forum. Dette var en overgangsseremoni som ble utført da gutter var mellom 14 og 16 år gamle, da de skulle begynne å bruke den vanlige *toga virilis*. Guttene skal som nevnt tidligere ikke leve lenge nok til å ta over stillingen som princeps.²⁴⁰ Denne hendelsen er viktig å nevne, da guttene her omtales som om de var Augustus' biologiske sønner og gis den samme behandlingen som en også kan anta at en biologisk sønn og arvtager ville fått.

I kapittel 21 skrives det at Augustus dediserte gaver fra krigsbyttet etter slagene ved Filippi til en rekke templer, deriblant til tempelet til Vesta, sammen med tempelet til guddommelige Julius, tempelet til Apollon og tempelet til Mars Ultor. Augustus hadde tidligere, i kapittel 20, understreket hvordan han gjenreise og restaurerte en rekke tradisjonelle templer.²⁴¹ Dette skriver han også om i flere andre kapitler av RGDA.²⁴² Kapittel 21 skiller seg fra gjenopprettingen ved at disse templene allerede var opprettholdt, og vi kan trekke konklusjonen om at dette kan føyes inn i at Augustus knyttet seg selv og familien sin tettere til guddommene disse templene tilhørte, med unntak av Julius, hans adoptivfar, som hadde blitt guddommeliggjort etter sin død. Vi kan også anta at det var av interesse å også forsterke dette tempelet, da det la grunnlaget for at han selv skulle bli gjort guddommelig etter sin død.

Tiberius nevnes to ganger i teksten, i kapittel 27 og 31. Begge gangene skrives det «... som på denne tiden var min stesønn», som reflekterer at teksten ble skrevet etter Tiberius ble adoptert. Selve adopteringen nevnes likevel ikke, da søkelyset heller settes på Augustus' *guddommelige bragder* og hva som blir gjort for å hedre han.

---

²⁴⁰ Ibid. s. 45.

²⁴¹ Ibid. s. 49-50.

²⁴² Se kapittel 9, 10 og 25.

5.2 Diskusjon: Mangel på menn, for mange kvinner

De fleste av kildene vi har fra denne tiden er som sagt skrevet etter de individuelle keiserens tid. Derfor er det igjen et begrenset kildegrunnlag som ligger bak en slik diskusjon som denne. Likevel må vi jobbe med det vi har tilgjengelig for å konstruere et bilde som kan ligne sannheten. Som støtte i tolkingen av diskusjonen bruker jeg både det grunnlaget som ble lagt i bakgrunnskapittelet, og hva andre forskere har sagt om de Julio-Claudiske kvinnenens posisjon også etter Augustus, da dette ikke ble dekket som bakgrunn.

Siden problemstillingen både ber om hvordan og hvorfor keiserfamilien brukte vestalinnene for å synliggjøre sine kvinnelige familiemedlemmer, kommer redegjørelsen og diskusjonen til å være todelt, før det hele oppsummeres i avslutningen. Først tar jeg for meg hvorfor, før vi kan begynne å se på hvordan. Gjennom diskusjonen kommer jeg også til å forsøke å svare på underproblemstillingene.

5.2.1 Hvorfor

Spørsmål om motiv i en historisk sammenheng er noe som kan være vanskelig å bevise. Vi vet likevel nok om tilstandene rundt, antall arvinger av hvert kjønn, og hvordan adopsjon og ekteskap foregikk til å kunne se for oss en sannsynlig bakgrunn for valgene som ble tatt. Det er også flere forskere som har tolket valgene som blir tatt på denne måten for å kunne si noe om motivasjonen, nemlig Milnor og Corbier. De har likevel ikke gått hele veien til å konkludere rundt behovet for å forhøye posisjonen deres for å kunne gjøre dette.

Det er her viktigst å se på Augustus' motivasjon, siden han ikke hadde biologiske sønner og satte tradisjonen i gang, og på Claudius' motivasjon, da han ikke hadde noe direkte slektsbånd til Augustus selv og adopterte den siste keiseren i det Julio-Claudiske dynastiet, Nero. Tiberius og Caligula nevnes likevel da disse også er relevante. Augustus selv hadde kun ett biologisk barn, Julia. Augustus var også, som diskutert over, mest opptatt av å forhøye hele familien sin med grepene han gjorde, og satte derfor inn få vedtak som knyttet den enkelte med religion eller vestakulten. Dessuten, som Augustus' biologiske barn var hun også avstammet fra Venus og fikk på grunn av dette og de andre tiltakene som ble gjort for hele familien antakeligvis høy status. Vi ser

i familietreet²⁴³ at hun ble gift tre ganger. Hennes andre ekteskap, til Agrippa, produserte fem barn. Augustus adopterte etter hvert alle de tre sønnene hennes (Agrippa Postumus er antakeligvis ikke indikert fordi han ble forvist). To av dem døde, og den tredje var ikke aktuell som arvtager. Valget falt derfor på Tiberius, Livias sønn, og etter hans datters mann døde ble Tiberius tunget til å skille seg for å gifte seg med Julia. Her ser vi helt tydelig at kvinnene måtte brukes for å skaffe seg en legitim arving. Julia endte også opp med å bli forvist for sin adferd, noe en må regne med at var tydelig før forvisningen fant sted. Det er spesielt påfallende at hun først ble sendt bort etter hun ble gift med Tiberius og så ikke produserte noen flere barn.

Augustus arrangerte også for at Tiberius skulle adoptere Germanicus, og at Germanicus giftet seg med hans datterdatter, Agrippina. Det er gjennom denne forbindelsen at Caligula, som adoptivsønnesønn av Tiberius blir valgt som keiser. Denne forbindelsen ble også nødvendig på grunn av Drusus den yngres plutselige dødsfall. Som nestemann i rekken er Caligula her på mange måter et unntak, da han ble drept før han selv rakk å velge en arving.

Claudius den eneste princeps så langt uten direkte slektskap til Augustus. Corbier skisserer i sin artikkel hvordan ekteskapene og adopsjonene ble lagt opp strategisk for å sikre at det Julio-Claudiske dynastiet kom til å bestå. Her skriver hun også at en del av strategien var å tegne opp grenser for å holde uverdige medlemmer vekk fra makten. Claudius, for eksempel, var utenfor denne sirkelen.²⁴⁴ Milnor konkluderer sin bok med at det var Agrippinas relasjon til den Juliske familien som gjorde henne til en attraktiv kone for Claudius i ekteskap, og Nero som en attraktiv adoptiv sønn og arving. Dersom det Julio-Claudiske dynastiet hadde lignet et arvekongedømme, slik det ofte beskrives, så hadde det ikke stått noe i veien for Britannicus, Claudius' biologiske sønn gjennom Messalina. Likevel er det tydelig at, gjennom keiserens ekteskap til Agrippina, Nero ble den åpenbare arving. Neros matrilineære herkomst ble senere feiret like mye som den han herkomst han fikk gjennom sin adoptivfar.²⁴⁵ Det er dette, at Nero blir arvtager etter Claudius som driver hjem at det Julio-Claudiske dynastiet er fundamentalt feminint

---

²⁴³ Se vedlegg 1.

²⁴⁴ Corbier, «Male Power and legitimacy through women: the *domus Augusta* under the Julio-Claudians», s. 190-191.

²⁴⁵ Milnor, *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*. s. 292-293.

både praktisk og symbolsk.²⁴⁶ De Julio-Claudiske kvinnene bar byrden som var å føre Augustus' hus videre. Denne gjelden ble mer og mer tydelig ettersom dynastiet ble eldre.²⁴⁷

5.2.2 Hvordan

Som vi har sett gjennom kildene og som har blitt presentert tidligere, kan vi se flere måter kvinnene i den Julio-Claudiske familien ble plassert i en posisjon som var unik for kvinner på denne tiden. På den ene siden blir de holdt til strenge regler for adferd og opptreden, og på den andre nyter mange av dem en frihet som ingen andre kvinner enn vestalinnene før dem har hatt.

Som vi så i bakgrunnskapittelet så hadde kvinner før keisertiden sjeldent en offentlig posisjon der de kunne opptrå alene uten en ektemann, som ikke inkluderte en kult. Livia hadde allerede en offentlig rolle som Augustus' kone, som dessuten hadde en enestående posisjon i den romerske stat og offentlighet. Dette betydde imidlertid ikke at hennes posisjon automatisk hadde utviklet seg til å være mer enn kvinner i eliten hadde hatt tidligere. Oppbyggingen av denne stillingen kan vi se at skjer i flere steg. Det første vi ser om dette beskrives av Dio, når både hun og Augustus' søster, Octavia, får tildelt statuer, retten til å administrere egne affærer og sikkerhet og ukrenkelighet lik det en folketribun har, i år 14 f.v.t.²⁴⁸ Dette i seg selv er en opphøyning som så vidt vi kan si har vært helt uhørt at kvinner skal ha fått tidligere, bortsett fra vestalinnene. Fra vårt eget standpunkt i historien og her i vesten er det enkelt å ta det for gitt at kvinner skal ha sikkerhet og ukrenkelighet som ingen har rett til å trå over, men dette var ikke like selvsagt i det antikke Romerriket. Som beskrevet i bakgrunnskapittelet ble kvinner knapt sett på som menneskelige, og i hvert fall ikke som beherskede nok til å kunne administrere egne affærer eller inneha en offentlig posisjon i samfunnet med mindre de viste maskuline kvaliteter. Med statuene introduseres skikkelsene deres i det offentlige rom. Milnor legger i sin bok spesiell vekt på hvilken effekt det kan ha hatt for den offentlige anseelsen av kvinner og hvordan dynastiet blir oppfattet at kvinnene var

---

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Ibid. s. 291.

²⁴⁸ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 5,». s. 419.

synlige også i byrommet.²⁴⁹ I år 7 f.v.t., reises det en søylegang som bar hennes navn.²⁵⁰ Dette øker igjen denne synligheten.

Parallelt med dette øker Augustus sin egen og familien som helhets assosiasjon med kulten rundt Vesta, allerede i år 13 f.v.t. beordres de av til å ofre til Fortuna Redux på hans vegne som takk for en trygg hjemkomst.²⁵¹ Siden det er RGDA, Augustus' selvbiografi som er hovedkilden for dette, er det vanskelig å si om senatet vedtok dette med eller uten noen oppmuntring eller forslag fra Augustus. Det antas likevel av andre forskere å være sant at det blir utført ritualer på denne dagen av Vestalinnene av denne hensikt.²⁵² Videre, etter han blir pontifex maximus i 12 f.v.t., flyttes tempelet deres inn i hans eget hjem.²⁵³ En enda sterkere og tydeligere tilknytning. Som pontifex maximus skulle han selv ha bodd i *regia*, så selve flyttingen kan ha framstått som en måte å gå rundt dette på. I praksis var likevel følgen at vestalinnene ble flettet inn i princeps' egen *domus*. Videre blir det også indikert at å bryte jomfrudomspakten (*incestum*) ble ikke straffet under Augustus' levetid.²⁵⁴ Dette er noe Wildfang også bekrefter.²⁵⁵

Implikasjonen av denne seksjonen i Fasti og hva som er bakgrunnen for at *incestum* ikke ble straffet er som jeg skriver i kildegjennomgangen vanskelig å tolke, og kanskje noe vi aldri får vite svaret på. Likevel er dette også en endring i hvordan kulten fungerte som kan virke som en hedring og høyning av status. Augustus også tatt til orde da flere senatorer skal ha bedt om at deres døtre ikke var med i loddtrekingen om å bli vestalinne.²⁵⁶ Dette kan som skrevet over være i kraft av hans stilling som pontifex maximus, men som jeg også har skrevet så var det ikke tillatt å delta som flere offentlige roller samtidig, og så vidt jeg har klart å finne er det ingen indikasjon på at pontifex maximus hadde en posisjon i senatet. Av Augustus' handlinger for å opphøye

---

²⁴⁹ Milnor, *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*. s. 93.

²⁵⁰ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 6,». s. 399; Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 93-94.

²⁵¹ Augustus og Andreassen, «Den guddommelige Augustus' bragder,».

²⁵² Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 101.

²⁵³ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*. s. 86.

²⁵⁴ Ibid. s. 116-117.

²⁵⁵ Wildfang, *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. s. 106.

²⁵⁶ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 95.

vestalinnenes posisjon nevnes det av Suetonius at vestalinnene får egne seter i sirkus, vekk fra andre kvinner som måtte sitte høyest oppe.²⁵⁷

Som nevnt er det usikkert hvor mye av Ovids *Fasti* som er ment å hedre Augustus. Han levde likevel, som eneste forfatter (med unntak av Augustus selv), under Augustus' regjeringstid og gav ut verket imens Augustus selv var i live. Det ville være naturlig å inkludere princeps så mye som Ovid har gjort med hans gjennomgang av den religiøse kalenderen, ettersom Augustus selv var delvis ansvarlig for den og var den i Romerriket med mest makt. Som sagt er det også forskere som mener deler av det er ment humoristisk, ettersom flere av hans andre tekster er skrevet slik. Det er heller ikke hans rolle som poet å skrive en sannferdig tekst. Det som gjør det hele vanskeligere å tolke er at Ovid skriver at Livia selv skulle bli guddom, og blir referert til som Augusta.²⁵⁸ Dette er før hun blir adoptert av Augustus, og Suetonius og Dio er på dette punkt uenige. Suetonius skriver at det er med Augustus' testamente hun får dette navnet,²⁵⁹ og Dio skriver hun allerede hadde det.²⁶⁰ Ovid kan senere ha referert til Livias bruk av *carpentum* i teksten sin,²⁶¹ men dette blir ikke bekreftet før under Tiberius.²⁶²

Annet enn rettigheter, knyttes ingen kvinner alene til direkte til vestalinne under Augustus' regjeringstid. Rettighetene Livia og Octavia får i år 14 f.v.t., innehas også av vestalinnene, men denne sammenhengen gjøres ikke eksplisitt i noen kilder. Samtiden kan likevel ha latt seg merke dette, men det kan vi ikke bevise. Av lignende karakter kan det trekkes frem at Livia etter Augustus' død skal ha blitt gjort til Augustus' prestinne og fått tillatelse til å ansette en liktor.²⁶³ Tacitus skriver at liktoren ble nektet.²⁶⁴ Dette er også oppgaver som setter Livia i en unik posisjon. Her blir hun også prestinne selv, noe som stiller henne enda mer i samme kategori som vestalinnene og i en unik posisjon som, som nevnt tidligere, gav henne mye makt. Denne posisjonen skal Tiberius likevel ha følt var truende, så han forbød henne senere en rekke

---

²⁵⁷ Ibid. s. 106.

²⁵⁸ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*. S. 13-14.

²⁵⁹ Suetonius Tranquillus og Edwards, «Lives of the Caesars,». s. 143.

²⁶⁰ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 105-106.

²⁶¹ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*. s. 16.

²⁶² Vedlegg 2: «R.6349».

²⁶³ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 105-106.

²⁶⁴ Tacitus, «Årbøkene (Annales),». s. 43.

æresbetegnelser og rettigheter,²⁶⁵ også etter hennes død.²⁶⁶ Om hun fikk ansette liktor, og om hun ble prestinne er likevel usikkert, da Dio og Tacitus motsier hverandre noe på dette punkt. Vi kan nok enklere bekrefte at hun ble prestinne, da hun blir avbildet på *carpentum*, en vogn som var reservert prester og prestinner,²⁶⁷ og ser ut til å ha en religiøs rolle i flere av utdragene etter Augustus' død.

Av direkte tilknytninger mellom de Julio-Claudiske kvinnene er det Tiberius, Caligula og Claudius som står for vedtakene. Begge gir plasser i sirkus sammen med Vestalinnene til kvinnene i sitt liv, Tiberius til Livia,²⁶⁸ og Caligula til moren, Antonia, og søstrene, Drusilla, Agrippina og Julia. Caligula gir også eksplisitt rettighetene som var tildelt vestalinnene. Suetonius på sin side skriver at dette var de samme rettighetene som ble gitt til Livia.²⁶⁹ Ifølge Barrett skal dette ha vært et svært effektivt grep for å heve statusen til kvinnene i keiserfamilien.²⁷⁰ Caligula gjør også Livias testamente gyldig,²⁷¹ noe som gjenoppretter hennes status, selv etter hennes død. Videre hedring av Livia og tilknytning til vestakulten innføres av Claudius, når han erklærer Livia som guddommelig og ber vestalinnene om å ofre til henne.²⁷² Han gav også vestalinnenes rettigheter til sin kone, Agrippina, og det samme skal ha blitt etterstrebet for Messalina.

273

Tiberius' behandling av sin mor, ved å nekte henne rettigheter og hedring, kan i denne sammenhengen virke som var mot sin hensikt. Min antagelse i dette tilfellet er at, som skrevet tidligere, Tiberius følte seg truet av sin mor da henne status var mye høyere. Tiberius skal ifølge Cooley ha hatt vanskeligheter med å følge i sin adoptivfars fotspor, da Augustus i stor grad hadde makt på grunnlag av at han ble ansett som en stor og god

---

²⁶⁵ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 141-143; Tacitus, «Årbøkene (Annales),». s. 11 og 43.

²⁶⁶ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 187.

²⁶⁷ Vedlegg 2: «R.6349».

²⁶⁸ Tacitus, «Årbøkene (Annales),». s. 206.

²⁶⁹ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 267; Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 202.

²⁷⁰ Anthony A. Barrett, *Agrippina : mother of Nero* (London: Batsford, 1996). s. 55.

²⁷¹ Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,». s. 204.

²⁷² Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,». s. 379.

²⁷³ Cocceianus Cassius Dio, Earnest Cary, og Herbert Baldwin Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 8,» i *The Loeb classical library*, red. (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1925). s. 27.

mann.²⁷⁴ Derfor kan det ha seg at Livia i dette tilfellet hadde fått for mye makt under Augustus' levetid, sånn at Tiberius alene ikke ble ansett som den i Romerriket med mest makt. Det ville også på grunn av dette, med avstand i tid, være trygt for princepsene som kom etter Tiberius å gå tilbake til å hedre Livia for å øke sin egen og familiens status.

Som vi har sett, ble, også etter Augustus, kvinnene satt i en høyere posisjon under Caligula og Claudius. Caligula på sin side, med sine søstres inkludering i edene og bønnene,²⁷⁵ og Drusillas guddommeliggjøring etter hennes død.²⁷⁶ Som nevnt er det ikke sikkert at dette ble opprettholdt etter Caligulas korte regjeringstid. Claudius gav sin mor, Antonia, navnet Augusta i samme trekk som han gjorde Livia guddommelig, noe som kan ha bidratt til den samtidige opphøyingen av hans mor og derfor seg selv og hans morslinjes forbindelse med Augustus.

Som beskrevet over var altså metodikken for å heve kvinnenens status variert. Ofte var en religiøs komponent, antakeligvis da dette var et område kvinner allerede hadde mulighet til å skaffe seg innflytelse. En annen metode er også plasseringer av bygninger og offentlige rom, disse trengte ikke å være religiøse av natur, slik som Livias søylegang. Det var også andre fysiske manifesteringer, slik som Livias alter til Concordia.²⁷⁷

5.3 Konklusjon

Det er med andre ord ingen tvil om at kvinnene var kanaler for overføring av makt²⁷⁸ i det Julio-Claudiske dynastiet. Kvinners posisjon i det romerske samfunnet gjorde likevel at en slik ordening som den som ble gjennomført antakeligvis ikke hadde blitt akseptert uten å heve disse kanalene (kvinnene) til et høyere nivå av samfunnet.

---

²⁷⁴ Cooley, «From the Augustan Principate to the Invention of the Age of Augustus,».

²⁷⁵ Cassius Dio, Cary, og Foster, «Dio's Roman history : in nine volumes : 7,» s. 267; Suetonius Tranquillus, «Romerske keisere,» s. 202.

²⁷⁶ «Romerske keisere,» s. 210.

²⁷⁷ Ovidius Naso, *Times and reasons : a new translation of Fasti*. s. 90 og 130.

²⁷⁸ Mirieille Corbier, «Male Power and legitimacy through women: the *domus Augusta* under the Julio-Claudians,» i *Women in Antiquity: New Assessments*, red. Richard; Levick Hawley, Barbara (New York: Routledge, 1995). s. 182.

Augustus innså antakeligvis raskt at han ikke kom til å få noen mannlig arving, så det kan nok antas at han valgte å helgardere seg ved å fremheve både Livia og sin søster, og å tvinge Tiberius til å gifte seg med Julia. I tillegg adopteres Livia inn i hans egen familie i hans testamente. Dette kan for oss virke merkelig, men det fremstår nå som en sikker legitimering av Tiberius, som Livias sønn; både gjennom sin mor og gjennom ekteskap. Dette skal ha hatt god effekt, da de senere keiserne like ofte ble hedret for sin morslinje som sin farslinje. Det ble også stadig viktigere å ha slektskap til Augustus, og siden han ikke hadde noen mannlige biologiske slektninger, var det naturlig at de måtte referere til noen kvinner på veien.

At Tiberius skulle føle seg truet, og få det vanskelig med å fylle Augustus' sko var kanskje ikke planen, til tross for at historieskribentene legger stor vekt på at Augustus selv viste at Tiberius ikke var en så stor mann som seg selv. Tiberius' eget valg av arving ble sabotert da Seianus higet etter makt, han ønsket selv å la makten gå videre i sin biologiske familie.

Caligulas intimitet med søstrene sine blir beskrevet som unaturlig, men måten han valgte å fremheve sin mor, Agrippina, og sine søstre, Agrippina, Drusilla og Julia gir dem likevel en utrolig viktig posisjon, ifølge Milnor.²⁷⁹ Som sagt kan søstrenes assosiasjon med vestalinnene for oss kanskje virke triviell, men dette ville medført en enorm status blant romerne på denne tiden. Selv om han som sagt ikke endte opp med å velge noen arvtager, kan det på grunn av dette se ut til at han holdt på å legge ut brikkene sine for å kunne velge en arving senere.

Claudius, som på mange måter endte som princeps ved en tilfeldighet og hans forgjengers tidlige død. Han hadde som sagt selv ingen direkte slektskap til Augustus, annet enn at hans bestemor var Augustus' søster. Siden Augustus ble adoptert av Julius Caesar, og Augustus krevde slektskap til Aeneas og Venus gjennom han, var ikke dette en sterk nok tilknytning. Det er som beskrevet over antakeligvis derfor han velger Agrippina den yngre som kone etter Messalina. Antonia, hans mor, hadde av Caligula fått tilnavnet Augusta. Claudius selv erklærer Livia som guddommelig. Dette kan være et forsøk på å forhøye sin egen herkomst gjennom assosiasjon til navnet Augusta og

---

²⁷⁹ Milnor, *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*. s. 291.

derved til Augustus selv. Likevel ble det for hans arvtager, Nero, Claudius' kones sønn, i like stor grad lagt vekt på hans mors herkomst som hans fars. Det er også tydelig at Claudius velger å forsterke denne linjen selv, da han gir både Agrippina og Messalina vestalinnenes rettigheter.

Vestalinnenes posisjon i det romerske samfunnet, deres juridiske rettigheter og deres oppgaver kan synes å ha vært en mal for hvordan kvinnene skal opptre og hvilke rettigheter de skal få tilbudt. Som enhet ble vestalinnene sett på som Romerriket selv, og det er tydelig at Augustus ser dette og velger å bruke deres posisjon for å sikre seg selv og sine arvinger. For Augustus ble det viktig å legge et godt grunnlag ved å lage en direkte tilknytning mellom Vesta, hennes kult og hennes prestinner, og keiserfamilien, i tillegg til å legge en plan for videreføringen av imperiet. Dette kan vi se gjennom hvordan han orkestret både ekteskap og adopteringer innad i familien. I historieskribentenes tekster blir også denne tilknytningen mer tydelig, da rettighetene som gis, oftere blir kalt 'vestalinnenes rettigheter' eller variasjoner av dette, jo lengre ut i dynastiet vi kommer. Det var ingen andre kvinner i Romerrikets historie som hadde holdt den samme posisjonen som Vestalinnene hadde holdt og fortsatte å inneha helt frem til Romerrikets fall. Det fremstår som helt tydelig at denne strategien både ble brukt og fungerte for at det Julio-Claudiske dynastiet skulle bestå så lenge som det gjorde.

6 Litteraturliste

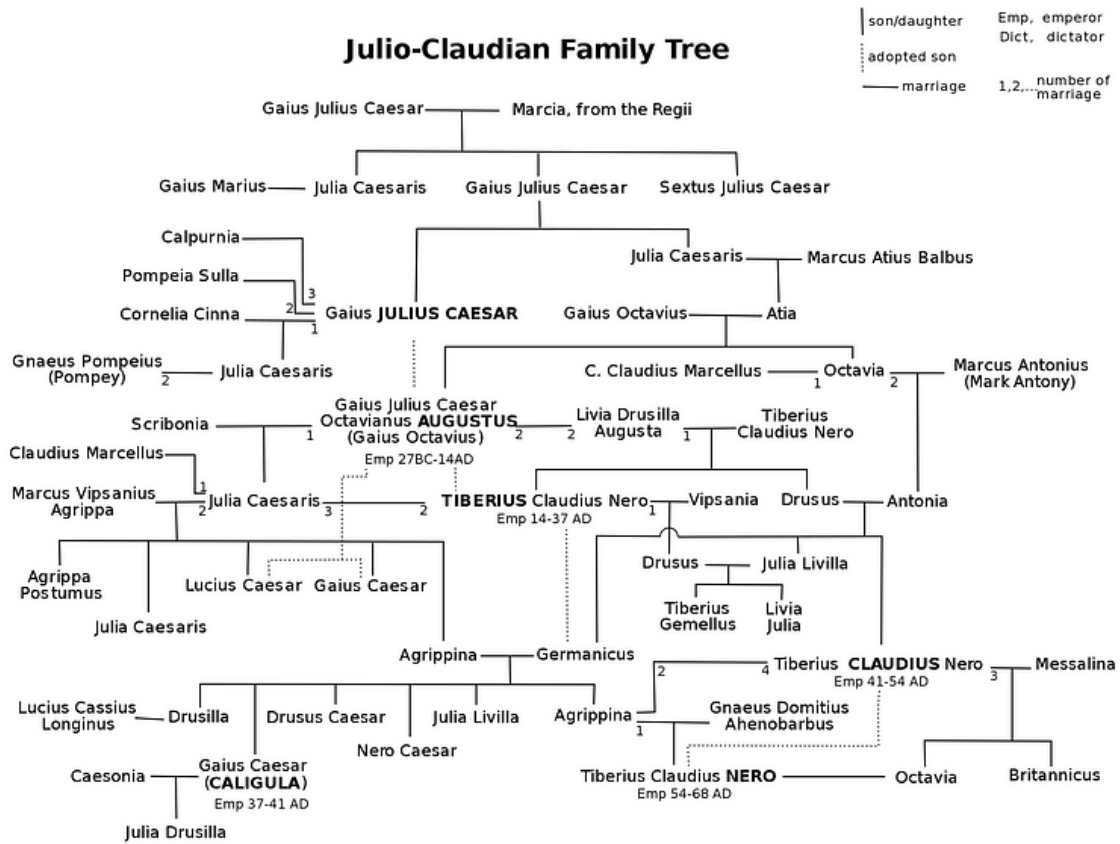
- Anderson, W. Scovil. «Aeneas.». I *Encyclopedia Britannica*, 2020.
- Andreassen, Hilde Brendeford. «Introduksjon.». I *Den guddommelige Augustus' bragder*. Kanon : antikkens litteratur på norsk. Oslo: Gyldendal, 2020.
- Augustus, Caesar. *Res gestae divi Augusti : text, translation and commentary*. redigert av Alison E. Cooley Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Augustus, Caesar, og Hilde Brendeford Andreassen. «Den guddommelige Augustus' bragder.» I *Kanon : antikkens litteratur på norsk*. Oslo: Gyldendal, 2020.
- Balsdon, J. P. V. D. *Roman women : their history and habits*. London: the Bodley Head, 1962.
- Barrett, Anthony A. *Agrippina : mother of Nero*. London: Batsford, 1996.
- Bartman, Elizabeth. *Portraits of Livia : imaging the imperial woman in Augustan Rome*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Bauman, Richard A. *Women and politics in ancient Rome*. London: Routledge, 1992.
- Beard, Mary. «Re-Reading Vestal Virginité.». I *Women in Antiquity: New Assessments*, redigert av Richard; Levick Hawley, Barbara. New York: Routledge, 1995.
- . *Religions of Rome : Vol. 1 : A history*. redigert av John A. North og Simon Price. Bind Vol. 1, Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- . «The Sexual Status of Vestal Virgins.». *The Journal of Roman Studies* 70 (1980): 12-27.
- . *SPQR : a history of ancient Rome*. London: Profile Books, 2015.
- Beard, Mary, og John A. North. *Pagan priests : religion and power in the ancient world*. London: Duckworth, 1990.
- Carter, John. «Introduction.». I *The Roman History: The Reign of Augustus*, redigert av Betty Radice. London: Penguin Books, 1987.
- «Cassius Dio.». <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095553786>.
- Cassius Dio, Cocceianus, Earnest Cary, og Herbert Baldwin Foster. «Dio's Roman history : in nine volumes : 5.» I *The Loeb classical library*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1917.
- . «Dio's Roman history : in nine volumes : 6.» I *The Loeb classical library*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1917.
- . «Dio's Roman history : in nine volumes : 7.» I *The Loeb classical library*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1924.
- . «Dio's Roman history : in nine volumes : 8.» I *The Loeb classical library*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1925.
- Cooley, Alison E. «From the Augustan Principate to the Invention of the Age of Augustus.». *J. Rom. Stud* 109 (2019): 71-87.

- . «Introduction.» I *Res gestae divi Augusti : text, translation and commentary*, redigert av Alison E. Cooley. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Corbier, Mirieille. «Male Power and legitimacy through women: the *domus Augusta* under the Julio-Claudians.» I *Women in Antiquity: New Assessments*, redigert av Richard; Levick Hawley, Barbara. New York: Routledge, 1995.
- D'Ambra, Eve. *Roman women*. Cambridge introduction to Roman civilization. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Dio, Cassius. *The Roman History: The Reign of Augustus*. oversatt av Ian Scott-Kilvert. London: Penguin Books, 1987.
- Dixon, Suzanne. *Reading Roman women : sources, genres and real life*. London: Duckworth, 2001.
- Fantham, Elaine. «Women's participation in Roman cult.» I *Ovid's Fasti: Historical Readings at its Bimillennium*, redigert av Geraldine Herbert-Brown. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Foxhall, Lin. *Studying gender in classical antiquity*. Key themes in ancient history. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Gellius, Aulus. «Attic Nights.»
- Ginsburg, Judith. *Representing Agrippina : constructions of female power in the early Roman Empire*. American classical studies. Bind vol. 50, Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Goodman, Martin. *The Roman world, 44 BC-AD 180*. Routledge history of the ancient world. redigert av Jane Sherwood London: Routledge, 1997.
- Gordon, Richard. «From Republic to Principate.» I *Pagan priests : religion and power in the ancient world*, redigert av Mary Beard og John A. North. London: Duckworth, 1990.
- Gradel, Ittai. *Emperor worship and Roman religion*. Oxford classical monographs. Oxford: Clarendon Press, 2002.
- Grether, Gertrude. «Livia and the Roman Imperial Cult.» *The American Journal of Philology* 67, nr. 3 (1946): 222-252.
- Griffin, Miriam T. «Tacitus as a historian.» I *The Cambridge Companion to Tacitus*, redigert av A. J. Woodman, 168-183. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Gruen, Erich S. «Augustus and the making of the Principate.» I *The Cambridge Companion to the Age of Augustus*, redigert av Karl Galinsky. Cambridge Companions to the Ancient World, 33-51. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Hagemann, Gro. «Kjønn i historien...» I *Kritisk kunnskapspraksis. Bidrag til feministisk vitenskapsteori*, redigert av A.T; Markussen Lotgerington, T, 37-56. Oslo: Spartacus, 2000.
- Kraus, C. S., og A. J. Woodman. *Latin historians*. Greece & Rome (trykt utg.). redigert av A. J. Woodman. Bind no. 27, Oxford: Oxford University Press, 1997.

- Martin, Ronald. *Tacitus*. Berkeley, Calif: University of California Press, 1981.
- Mellor, Ronald. *Tacitus' Annals*. Oxford approaches to classical literature. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Melve, Leidulf. *Historie: Historieskrivning frå Antikken til i dag*. Oslo: Dreyers Forlag, 2010.
- Milnor, Kristina. *Gender, domesticity, and the age of Augustus : inventing private life*. Oxford studies in classical literature and gender theory. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Ogilvie, R. M. *The Romans and their gods in the age of Augustus*. Ancient culture and society. London: Chatto & Windus, 1969.
- Ovidius Naso, Publius. *Times and reasons : a new translation of Fasti*. redigert av Anne Wiseman og Peter Wiseman Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Pohl, Frederik. «Tiberius.» I *Encyclopedia Britannica*, 2021.
- «Pontifex.» I *Britannica Academic*, 2020.
- «R.6349.» https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_R-6349.
- Ravnå, Per-Bjarne. «Makt og innflytelse i Den romerske republikk på Julius Caesars tid.», Universitetet i Bergen, 1999.
- Romano, Dr. David Gilman. «Digital Augustean Rome.», 2013.
- Rursus. «Julio-Claudian Family Tree.» World History Encyclopedia.
- Scheid, John. *An introduction to Roman religion*. La religion des Romains. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2003.
- . «Politics and Religion in Ancient Rome. What is the place of freedom of worship under a State religion?» I *Books and Ideas*, 2013.
- . «Religion, Institutions and Society in Ancient Rome : Inaugural lecture delivered on Thursday 7 February 2002.» I *Collège de France*. Paris, 2013.
- Scott, Elanor. «Women and Gender in the Roman Empire.» *Theoretical Roman Archaeology Journal*, nr. 1992 (1995): 174-189.
- Staples, Ariadne. *From good goddess to Vestal virgins : sex and category in Roman religion*. London: Routledge, 1998.
- Steen, Tone; Iddeng, Jon Wikene. «Pontifex maximus.» I *Store norske leksikon*, 2018.
- Suetonius Tranquillus, Gaius. «Romerske keisere.», 394 s. Oslo: Aschehoug, 1974.
- Suetonius Tranquillus, Gaius, og Catharine Edwards. «Lives of the Caesars.» I *Oxford World's Classics*. New York: Oxford University Press, 2000.
- Tacitus, Cornelius. «Årbøkene (Annales).», 516 s. 523 cm: Aschehoug i samarbeid med Fondet for Thorleif Dahls kulturbibliotek og Det norske akademi for sprog og litteratur, 1988.
- Tacitus, Cornelius, og A. J. Woodman. «The Annals.» Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company, 2004.

- Taylor, Lily Ross. *The divinity of the Roman emperor*. Philadelphia: Porcupine Press, 1975.
- . «The Worship of Augustus in Italy during His Lifetime.». *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 51 (1920): 116-133.
- Toynbee, A. Joseph. «Julius Caesar.». I *Encyclopedia Britannica*, 2020.
- Vidén, Gunhild. *Women in Roman literature : attitudes of authors under the early Empire*. Studia Graeca et Latina Gothoburgensia. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 1993.
- Wallace-Hadrill, Andrew. *Suetonius : the scholar and his Caesars*. Classical life and letters. London: Duckworth, 1983.
- Wardle, David. «On the divinity of the Roman emperor once more Emperor Worship and Roman Religion, Ittai Gradel : book review.». *Scholia : Natal studies in classical antiquity* 13, nr. 1 (2004): 125-132.
- Warrior, Valerie M. *Roman religion : a sourcebook*. Newburyport, Mass: Focus Publishing, 2002.
- Wildfang, Robin Lorsch. *Rome's Vestal virgins : a study of Rome's Vestal priestesses in the late Republic and early Empire*. London: Routledge, 2006.
- Woodman, A. J. *Tacitus reviewed*. Oxford: Clarendon Press, 1998.

7 Vedlegg 1

280

²⁸⁰ Rursus, «Julio-Claudian Family Tree,», red. (World History Encyclopedia).

8 Vedlegg 2

281

---

²⁸¹ «R.6349».